

Wales Centre for Public Policy
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Tystiolaeth o brofiad uniongyrchol wrth lunio polisiau anabledd

Kathryn Williams

Mawrth 2024

Ein Cenhadaeth

Mae Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru (CPCC) yn helpu i wella'r broses o lunio polisiâu a gwasanaethau cyhoeddus drwy gynorthwyo gweinidogion ac arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i gyrchu a defnyddio tystiolaeth annibynnol gadarn ynghylch yr hyn sy'n gweithio. Mae'n gweithio mewn partneriaeth ag ymchwilwyr blaenllaw ac arbenigwyr polisi i syntheseiddio a chrynhoi tystiolaeth sy'n bodoli eisoes a chanfod bylchau lle mae angen cynhyrchu gwybodaeth newydd.

Mae'r Ganolfan yn annibynnol ar y llywodraeth ond mae'n gweithio'n agos gyda llunwyr polisi ac ymarferwyr i ddatblygu syniadaeth o'r newydd ynglŷn â sut i fynd i'r afael â heriau strategol ym meysydd iechyd a gofal cymdeithasol, addysg, tai, yr economi a chyfrifoldebau datganoledig eraill. Mae'n gwneud y canlynol:

- Helpu Gweinidogion Llywodraeth Cymru i nodi tystiolaeth awdurdodol ac arbenigedd annibynnol a all helpu i lywio a gwella polisi, yn ogystal â chael gafael ar dystiolaeth ac arbenigedd o'r fath a'i defnyddio;
- Gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus i gael gafael ar dystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio wrth fynd i'r afael â heriau economaidd a chymdeithasol allweddol, yn ogystal â chynhyrchu, gwerthuso a defnyddio tystiolaeth o'r fath; a
- Defnyddio'i gwaith gyda Gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus i wella dealltwriaeth o'r ffordd y gall tystiolaeth lywio a gwella'r broses o lunio polisiâu a gwasanaethau cyhoeddus a chyfrannu at ddamcaniaethau llunio a gweithredu polisiâu.

Drwy secondiadau, lleoliadau PhD a'i rhaglen Prentisiaeth Ymchwil, mae'r Ganolfan hefyd yn helpu i wella gallu ymchwilwyr i wneud gwaith ymchwil effeithiol sy'n berthnasol i bolisi.

I gael rhagor o wybodaeth ewch i'n gwefan yn www.wcpp.org.uk/cy/

Cyllidwyr Craidd

Sefydlwyd **Prifysgol Caerdydd** ym 1883. Wedi'i lleoli mewn prifddinas ffyniannus, mae'r Brifysgol yn sefydliad uchelgeisiol ac arloesol sy'n awyddus i feithrin cydberthnasau rhyngwladol cryf a dangos ei hymrwymiad i Gymru.

Economic and Social Research Council

Mae'r **Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol (ESRC)** yn rhan o UK Research and Innovation, sefydliad newydd sy'n dwyn ynghyd saith cyngor ymchwil y DU, Innovate UK a Research England i sicrhau bod pob cyngor yn cyfrannu cymaint â phosib ac i greu'r amgylchedd gorau ar gyfer datblygu ymchwil ac arloesedd.

Llywodraeth Cymru yw llywodraeth ddatganoledig Cymru sy'n gyfrifol am feysydd allweddol o fywyd cyhoeddus, gan gynnwys iechyd, addysg, llywodraeth leol a'r amgylchedd.

Tystiolaeth o brofiad uniongyrchol wrth lunio polisiâu anableded

Cynnwys

Crynodeb	4
Cyflwyniad	5
Diffinio termau	5
Gwybodaeth a chyfranogiad dinasyddion	6
Cyfranogiad a gwybodaeth profiad uniongyrchol	7
Broceriaid gwybodaeth	8
Hierarchaeth tystiolaeth	8
Cydgynhyrchu	10
Pwy sy'n cael sedd wrth y bwrdd?	11
Dulliau	14
Dull gweithredu	14
Y Boblogaeth	14
Cyfweliadau	15
Dogfennau	16
Dadansoddiad	17
Canfyddiadau	18
Ffiniau mân-dyllog	18
Pa dystiolaeth sy'n bwysig?	20
Integreiddio a chydgynhyrchu tystiolaeth	24
Casgliad	28
Argymhellion yr awdur	28
Cyfyngiadau	29
Cyfeiriadau	30
Atodiad	37
Manylion yr Awduron	39

Crynodeb

- Mae'r adroddiad hwn yn ymchwilio i rôl tystiolaeth profiad uniongyrchol a chydgyhyrchu wrth lunio polisiau anabledd yng Nghymru.
- Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo'n benodol i gynnwys tystiolaeth o brofiad uniongyrchol wrth lunio polisiau. Atgyfnerthwyd yr ymrwymiad hwn wrth lunio polisiau anabledd yn dilyn cyhoeddi'r Adroddiad Drws ar Glo yn 2021.
- Mae'r derminoleg sy'n ymwneud â'r pwnc yn aml yn brin o ddiffiniadau clir, gyda chydgyhyrchu a phrofiad uniongyrchol yn aml yn cael eu cyfuno neu'n cael ei ddefnyddio'n gyfnewidiol.
- Mae diffinio termau allweddol ar ddechrau prosiectau a sicrhau bod rolau a chyfrifoldebau yn dryloyw yn allweddol.
- Mae'r adroddiad yn nodi consensws y dylai profiad uniongyrchol fod yn sail i bolisi. Fodd bynnag, mae dadl ynghylch a yw profiad uniongyrchol yn dystiolaeth ac a ddylid ei werthfawrogi gymaint â ffurfiau tystiolaeth mwy traddodiadol.
- Mae'n argymhell y dylid ystyried tystiolaeth profiad uniongyrchol fel 'un adnodd yn y blwch offer tystiolaeth' ac y dylid rhoi dilysrwydd cyfartal iddo â thystiolaeth draddodiadol.
- Er gwaethaf ymrwymïadau i gydgyhyrchu a chynnwys tystiolaeth o brofiad uniongyrchol, mae'r adroddiad yn nodi rhwystrau parhaus i gyfranogiad. Mae'r rhain yn cynnwys cyfuno arbenigedd proffesiynol sydd â phrofiad uniongyrchol, anghydbwysedd pŵer, a diffyg ymddiriedaeth mewn llunwyr polisiau a sefydliadau cyhoeddus ymhlith dinasyddion.
- Mae'n argymhell bod broceriaid gwybodaeth a Llywodraeth Cymru yn gweithio i feithrin ymddiriedaeth gyda chymunedau mwy ymylol i hwyluso eu cynnwys.
- Mae'r adroddiad yn nodi diffyg consensws ar integreiddio gwahanol fathau o dystiolaeth. Mae rhai cyfranogwyr yn defnyddio triogli fel dull dilysu
- Mae dulliau cydgyhyrchol o integreiddio tystiolaeth a synthesis, sy'n cynnwys pobl â phrofiad uniongyrchol, yn cael eu hyrwyddo. Efallai y bydd hyn yn gofyn am amser ac adnoddau ychwanegol o ddechrau prosiectau.

Cyflwyniad

Mae'n nod sydd wedi'i nodi gan lunwyr polisïau yng Nghymru a'r DU yn ehangach i gynnwys lleisiau dinasyddion yn eu gweithgareddau casglu tystiolaeth. Mae'r Rhagolwg Pum Mlynedd gan NHS England yn nodi ei bod yn bwysig ymgysylltu â "chymunedau a dinasyddion" wrth lunio polisi iechyd (GIG 2014, fel y nodwyd yn Crane 2018, t.9). Yn yr un modd, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo'n benodol i gynnwys tystiolaeth o brofiad uniongyrchol wrth lunio polisïau. Mae'r dull hwn yn sicrhau bod y rheini y mae polisïau'n effeithio fwyaf arnynt yn cael eu clywed (ee, Llywodraeth Cymru 2021a; Llywodraeth Cymru 2021b). Ym maes llunio polisïau anabledd, cafodd yr ymrwymiad i'r dull cynhwysol hwn ei atgyfnerthu yn dilyn yr Adroddiad Drws ar Glo (Foster 2021). Mae'r adroddiad, o ganlyniad i ymholiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, yn ymchwilio i brofiadau unigolion anabl yn ystod pandemig Covid-19.

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi sylw i nifer o gwestiynau allweddol:

- Pa rôl sydd gan dystiolaeth sy'n seiliedig ar brofiad uniongyrchol wrth lunio polisïau sy'n gysylltiedig ag anabledd, fel y mae llunwyr polisïau, sefydliadau brocera gwybodaeth, a grwpiau ar lawr gwlad yn ei gweld?
- Ym mha ffordd y mae tystiolaeth o brofiadau uniongyrchol yn cael ei chysyniadu a'i defnyddio?
- Pa mor effeithiol yw gwahanol fathau o dystiolaeth (ymchwil, proffesiynol, dealedig a phrofiad uniongyrchol) wedi'u hintegreiddio mewn modd cydweithredol a chydgyhyrchiol?

Mae'r adroddiad yn dechrau gyda diffiniadau o dermau allweddol. Yn dilyn hynny, mae'n archwilio llenyddiaeth bresennol ar wybodaeth am ddinasyddion a phrofiad uniongyrchol, rôl broceriaid gwybodaeth, hierarchaethau tystiolaeth, a'r cysyniad o gydgyhyrchu. Yna, mae'r dulliau a ddefnyddir yn yr astudiaeth hon yn cael eu hamlinellu, ac yna dadansoddiad o'r canfyddiadau yng nghyd-destun y llenyddiaeth a adolygwyd. Daw'r adroddiad i ben gyda chrynodeb ac mae'n cynnig argymhellion ar gyfer llunio polisïau anabledd a brocera gwybodaeth.

Diffinio termau

Yn hytrach na glynu wrth y diffiniad cyfreithiol o ddinesydd, sydd ym Mhrydain yn golygu rhywun sydd â'r hawl i breswyllo yn y DU, gweithio yn y DU, a'r hawl i wneud cais am

basbort Prydeinig heb gyfyngiadau (gweler GOV.UK 2023), rydyn ni'n mabwysiadu dull gweithredu ehangach, sy'n cwmpasu pob aelod o'r cyhoedd a allai fod yn rhan o'r broses llunio polisïau. O ganlyniad, bydd pawb sydd â phrofiad uniongyrchol hefyd yn cael eu hystyried yn ddinasyddion. Fodd bynnag, nid yw pob dinesydd yn unigolion sydd â phrofiad uniongyrchol. Yn y cyd-destun hwn, rydyn ni'n cyd-fynd â'r dull sy'n gyffredin mewn ymchwil ac ymarfer gofal iechyd (ee Vázquez et al. 2023), gan gynnwys dim ond y rheini sydd â phrofiad go iawn o faes polisi penodol. Er enghraifft, o ran polisi anabledd, byddai hyn yn cynnwys unigolion anabl a'u teuluoedd neu ofalwyr, ond nid ymarferwyr sydd â phrofiad proffesiynol ym maes anabledd. Mae'r gwahaniaethau hyn, sy'n seiliedig ar lenyddiaeth a phrofiad uniongyrchol a phroffesiynol yr awdur ei hun o gael ei gynnwys yn y broses llunio polisi fel cyfarwyddwr anweithredol sefydliad pobl anabl ac unigolyn sy'n agored i niwed, yn hanfodol i sicrhau bod gwahaniaethau mewn profiad yn cael eu gwahaniaethu'n glir.

Honnir yn aml bod llunwyr polisi wedi ymgynghori ag unigolion sydd â phrofiad uniongyrchol, pan fydd eu profiad, mewn gwirionedd, yn seiliedig ar wybodaeth broffesiynol. Er ei fod yn werthfawr, mae'n hanfodol gwahaniaethu rhwng y mathau hyn o arbenigedd, yn enwedig wrth ystyried pwy sy'n cael sedd wrth bwrdd gwneud penderfyniadau. Mae pobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn darparu gwybodaeth leol, ddealedig (Goulart a Falanga 2022). Mae broceriaid gwybodaeth yn cydnabod bod yr wybodaeth ddealedig hon sy'n seiliedig ar ymarfer yn werthfawr, yn enwedig o ran deall sut y gellir gweithredu polisïau a darparu gwasanaethau cyhoeddus (Ward et al. 2009; Best a Holmes 2010). Fodd bynnag, ystyrir bod y math hwn o wybodaeth yn aml yn llai dilys na mathau eraill, fel gwybodaeth dechnegol (Heath a Mormina 2022).

Gwybodaeth a chyfranogiad dinasyddion

Mae'r ffyrdd y mae dinasyddion yn ymwneud â llunio polisïau a'u rhoi ar waith yn amlochrog. Mae hyn yn cynnwys ymwneud yn helaeth â gosod agenda a chyd-lywodraethu (Goulart a Falanga 2022), gwasanaethu fel aelodau lleyg ar bwyllgorau neu fyrddau (Edwards 2014), cymryd rhan mewn ymchwil gydweithredol fel ymchwil gweithredu cyfranogol (PAR) (Greenhalgh a Wieringa 2011; Heiskanen et al. 2014), prawfddarllen holiaduron ymchwil (O'Shea et al. 2019), ac fel cyfranogwyr mewn ymchwil ansoddol (Exley 2021; Sesan a Siyanbola 2021).

Mae gwerth ymgysylltu â dinasyddion yn cael ei ystyried yn anghyson. Gall gael effaith gadarnhaol, gan fod rhannu gwybodaeth yn cyfrannu at ddinasyddiaeth weithredol (Entradas 2016), a gall wneud llunio polisi yn gynhwysol ac yn rymusol (Alnabilsy a Levin 2023). Fodd bynnag, nid yw pob trafodaeth ynghylch ymgysylltu â dinasyddion yn gadarnhaol. Mae rhai awduron yn feirniadol o'r broses yn agored, gan ei disgrifio'n elyniaethus (Beresford 2019, t.8). Yn bennaf, mae'n cael ei weld neu ei ddisgrifio fel rhywbeth symbolaidd (Crane 2018, t. 10), fel rôl ymylol (O'Shea et al. 2019, t.10), rhywbeth synad yw'n gallu newid rhyw lawer

(Rose a Kalathil 2019, t.5), ac y gellid ei ystyried yn siarad gwag (Boivin et al. 2014, t.321), heb fawr o effaith ar y broses llunio polisi a'i gweithrediad ymarferol (Conklin et al. 2015; Crane 2018; O'Shea et al. 2019; Richards a Scowcroft 2020).

Ar ben hynny, mae rhai'n credu nad yw'r cyhoedd yn gallu bod yn gynhyrchwyr gwybodaeth dilys, achos o anghyfiawnder epistemig (Fricker 2007). Er enghraifft, wrth lunio polisïau'r gofod, mae rhai gwyddonwyr yn dadlau y gallai dinasyddion gael eu dylanwadu gan y cyfryngau cyffredinol (Entradas 2016, t.607), gan awgrymu y gall y cyhoedd gael eu camarwain ond nid y gwyddonwyr na'r llywodraeth (ibid, t.608). Mae'r farn hon yn rhannol oherwydd bod cred gynyddol bod 'arbenigwyr' yn fwy dibynadwy na'r 'cyhoedd', safbwynt sy'n amlwg mewn gofal iechyd lle mae dilysrwydd pobl sydd â'r label 'defnyddwyr gwasanaeth' yn cael ei ddifetha o'i gymharu â'r rhai a elwir yn 'arbenigwyr drwy brofiad' (Rose a Kalathil 2019).

Fodd bynnag, cydnabyddir nad yw dilysrwydd gwybodaeth yn rhywbeth sefydlog ond yn ddibynnol ar gyd-destun, gan gynnwys ar gyfer pwy y mae'r wybodaeth yn cael ei brocera (Gough 2020; MacKillop et al. 2023; MacKillop a Downe 2023). Mae gwybodaeth leol weithiau'n cael ei hystyried yn fwy dilys (Boivin et al. 2014) gan fod yr anghenion y mae'n rhaid i lunwyr polisïau eu deall yn amrywio yn ôl lleoliad ac yn gofyn am ddeall yr anghenion a'r safbwyntiau lleol (Juri et al. 2022 t.3.) Mae hyn yn dangos y gallai gwybodaeth leol am ddinasyddion fod yn gaffaeliad i wybodaeth-fel-tystiolaeth ar gyfer llunio polisïau (Metz et al. 2019).

Gall gwybodaeth am ddinasyddion ddeillio o sawl ffynhonnell, gan gynnwys straeon unigol a gwybodaeth a gasglwyd gan eu cymunedau (Boivin et al. 2014). Dadleuir y dylai'r wybodaeth hon gael ei hystyried yn arbenigedd gwerthfawr (Crane 2018, t.14) gan lunwyr polisïau. Drwy gefnogi dinasyddion i ddarparu gwybodaeth fel dystiolaeth, ac os yw hyn yn cynnwys gwybodaeth gan y gymuned ehangach, gellir rhoi mwy o hygredd iddo (Boivin et al. 2014). Gellid hwyluso'r gefnogaeth hon gan froceriaid gwybodaeth (Juri et al. 2022), neu drwy gydgyhyrchu.

Cyfranogiad a gwybodaeth profiad uniongyrchol

Mae ymchwil yn dangos bod llawer o lunwyr polisïau yn deall gwerth gwybodaeth sy'n deillio o brofiad uniongyrchol, ar gyfer llunio polisïau ac ar gyfer gweithredu polisïau'n ymarferol (Greenhalgh a Wieringa 2011; Henderson a Kendall 2011; Boivin et al. 2014; Beckett et al. 2018; Beresford 2019; Culwick et al. 2019; Cooke et al. 2021; Juri et al. 2022). Ar ben hynny, mae'n well gan rai ymarferwyr brofiad uniongyrchol fel eu prif ffynhonnell wybodaeth (Steel et al. 2023). Mae ymgorffori gwybodaeth am brofiad uniongyrchol fel dystiolaeth yn cydnabod cymhlethdod sawl realiti, gan amlygu llunwyr polisi ac ymarferwyr i safbwyntiau amrywiol

(Beckett et al. 2018). Mae'n helpu i atal y canlyniadau polisi ac ymarfer cul a chyfyngedig sy'n gallu codi o wyddoniaeth draddodiadol, ostyngol (SurrIDGE a Harris 2007, t.310).

Fodd bynnag, mae pobl eraill yn tynnu sylw at rwystrau rhag ymgorffori tystiolaeth profiad uniongyrchol mewn llenyddiaeth ymarfer a llunio polisi. Mae'r rhwystrau sy'n cael eu crybwyll yn amrywiol. Mae rhai yn dadlau bod rhwystrau iaith a diwylliant yn atal cyfranogiad (Alnabilsy a Levin 2023, t.2), tra bod eraill yn cyfeirio at gyfyngiadau ariannol o ran cyrraedd y cynulleidfaoedd angenrheidiol (Beresford 2019; Rose a Kalathil 2019), diffyg adnoddau i gefnogi cyfranogwyr sydd â phrofiad uniongyrchol (Beresford 2019), gwaharddiadau oherwydd materion cydraddoldeb gan gynnwys anabledd (Beresford 2019), cyfyngiadau amser (Duncan 2017; Richard a Scowcroft, 2020) a phryderon ynghylch risg uwch heb eglurhad pellach o beth mae hyn yn ei olygu (Exley 2021, p.13).

Broceriaid gwybodaeth

Er ein bod wedi trafod y gwahanol ffyrdd y mae dinasyddion yn ymwneud â llunio polisiâu, mae'r gweithgareddau hyn yn aml yn cael eu hystyried yn wahanol ac ar wahân i waith sefydliadau brocer gwybodaeth. Mae'r rhain yn hwyluso'r broses o lunio polisiâu drwy wneud tystiolaeth yn hygyrch ac yn ddealladwy i lunwyr polisiâu. Fe'i nodweddir yn aml fel ymestyn ar draws ffiniau (MacKillop et al. 2023; Neal et al. 2023), mae sefydliadau brocer gwybodaeth yn cymryd rhan mewn cyfuno a chasglu tystiolaeth i bontio'r bwlch rhwng ymchwil a pholisi. Fodd bynnag, er gwaethaf eu rôl yn y gwaith o lywio polisi mewn cyd-destunau lle mae'n orfodol cynnwys gwybodaeth am brofiad uniongyrchol a chyfranogiad dinasyddion, prin yw'r cyfeiriadau at yr elfennau hyn yn llenyddiaeth sefydliadau brocer gwybodaeth. Gallai'r trosolwg hwn ddeillio o'r gred barhaus bod yn rhaid i opsiynau polisi gael eu fframio o ran tystiolaeth i fod yn dderbyniol" (MacKillop et al. 2023, t.2).

Nid yw'r gwahaniaeth rhwng 'tystiolaeth' a 'gwybodaeth' bob amser yn glir. Mae broceriaid gwybodaeth ac endidau eraill sy'n ymestyn ar draws ffiniau yn aml yn cyfeirio at bob cysyniad ar wahân, gyda chyfeiriadau amwys at fathau cywir o dystiolaeth (Best a Holmes 2010, t.151) a thystiolaeth dda (MacKillop et al. 2023, t.5). Mae hyn yn awgrymu cyferbyniad â mathau eraill o wybodaeth neu dystiolaeth nad ydynt, ym marn sefydliadau brocer gwybodaeth, yn bodloni'r meini prawf hyn.

Hierarchaeth tystiolaeth

Mae'n gyffredin bod rhywfaint o feithrin hierarchaeth statws o wahanol fathau o dystiolaeth (gweler ffigur 1 yn Smith-Merry 2020, t.307), gan gynnwys y syniad bod ymchwil academiaidd feintiol gwrthrychol yn aml yn freintiedig dros astudiaethau ansoddol (Rose a Kalathil 2019; Isett a Hicks 2020). Fodd bynnag, mae'r syniad bod gwybodaeth ymchwil yn wrthrychol yn

ddadleuol (Greenhalgh a Wieringa 2011; Rose a Kalathil 2019; MacKillop et al. 2020; MacKillop et al. 2023), felly hefyd y syniad bod gwybodaeth wrthrychol yn ei hanfod yn fwy gwerthfawr (Beresford 2019). Gan ddeillio o feddygaeth sy'n seiliedig ar dystiolaeth, defnyddir yr hierarchaeth dystiolaeth fel templed ar gyfer polisi sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Serch hynny, cydnabyddir y dylid ystyried profiad uniongyrchol ochr yn ochr ag amrywiaeth o ffurflenni tystiolaeth eraill (gweler Oliver a Pearce 2017 am ragor o wybodaeth). Er gwaethaf y gydnabyddiaeth hon, mae gwybodaeth ymchwil yn dal i gael ei rhoi uwchben gwybodaeth y dinesydd yn yr hierarchaeth dystiolaeth (Greenhalgh a Wieringa 2011; Juri et al. 2022).

Yng nghanol cysyniadau sy'n aml yn amwys, mae rhywfaint o gydnabyddiaeth bod unigolion mewnol rhwydwaith pwerus yn siapio ystyr tystiolaeth, yn enwedig yr hyn sy'n cael ei ystyried yn gyfreithlon (Exley 2021, t.3). Mae sefydliadau brocer gwybodaeth yn cynnig rhai diffiniadau o dystiolaeth, gyda rhai yn honni nad ydynt yn glynu wrth hierarchaeth tystiolaeth ac yn cynnwys synthesisau ansoddol a meintiol (MacKillop et al. 2023, t.6) ochr yn ochr â llenyddiaeth lwyd ac erthyglau cyfnodolion academaidd a adolygwyd gan gymheiriaid (Neal et al. 2023, t.15). Mae hyn yn awgrymu bod gwybodaeth – ac yna tystiolaeth – yn cwmpasu mwy na dim ond ymchwil academaidd (Ward et al. 2009; Best a Holmes 2010; Kislov et al. 2017).

Er nad yw pob sefydliad brocer gwybodaeth a chynhyrchwyr gwybodaeth yn tanysgrifio i hierarchaeth gwybodaeth, mae rhai yn dal i honni bod cynnwys gwybodaeth am ddinasyddion fel tystiolaeth yn lleihau hygyrdded (Entradas 2016; Cooke et al. 2021), ac nid yw eraill yn ystyried bod gwybodaeth am ddinasyddion yn ddilys (Beresford 2019). Ar ben hynny, mae hierarchaeth ymddangosiadol rhwng tystiolaeth empirig go iawn a'r llais profiad uniongyrchol, sy'n cael ei ystyried yn aml fel straeon sy'n dod ag ef yn fyw (Sanders 2023, t.181).

Mae cydnabyddiaeth bod y rheini sydd â mwy o bŵer yn cael mwy o ddylanwad wrth benderfynu pa wybodaeth sy'n cyfrif fel tystiolaeth ac nad yw eu gwybodaeth yn cael ei chynnwys (O'Shea et al. 2019). Er enghraifft, mae unigolion fel y rheini sydd â dementia a phobl niwrowahanol yn aml yn cael eu hystyried fel lleisiau diangen (Beresford 2019, t.9) ac maent fel arfer yn cael eu dadrymuso mewn gweithgareddau casglu gwybodaeth, gan gynnwys ymgynghori a chymryd rhan mewn ymchwil (den Houting et al. 2021). Ar ben hynny, gall pobl mewn swyddi o bŵer cymharol gefnogi neu herio cyfranogiad y cyhoedd yn y gwaith o lunio polisiâu a'i weithredu'n ymarferol (Greenhalgh a Wieringa 2011; Boivin et al. 2014; Edwards 2014; Rose a Kalathil 2019; Alnabilsy a Levin 2023). Rhaid i sefydliadau brocer gwybodaeth fod yn ymwybodol o'u dylanwad wrth gasglu a chyfuno tystiolaeth, wrth iddynt benderfynu beth sy'n gredadwy, yn ddefnyddiol ac yn gyfreithlon (Best a Holmes 2010; Bornbaum et al. 2015; Gough 2020; MacKillop et al. 2023; MacKillop a Downe 2023; Neal et al. 2023). Felly, gallent gyfrannu at gynnal hierarchaethau gwybodaeth os nad ydynt yn cynnwys tystiolaeth profiad uniongyrchol.

Cydgynhyrchu

Mae cydgynhyrchu yn arbennig o berthnasol yn y gwaith o lunio polisiau anabledd, wedi'i ategu gan y slogan gweithredaeth anabledd 'Dim byd amdanon ni hebom ni' (Bertilsdotter Rosqvist 2019). Ar ben hynny, mae ymgyrchwyr anabledd wedi bod yn hollbwysig yn y gwaith o greu lle ar gyfer llais profiad uniongyrchol, fel y dangosir gan waith arloesol fel y casgliad wedi'i olygu, sef *Stigma: The Experience of Disability* (Hunt 1966). Y casgliad hwn o draethodau oedd un o'r cyntaf i gael ei ysgrifennu gan bobl anabl i beidio â disgrifio eu cyflyrau yn unig, ond i drafod *ystyr* bod yn anabl mewn cymdeithas a chan gymdeithas.

Nid oes un diffiniad o gydgynhyrchu. Yn yr adroddiad hwn, rydyn ni'n canolbwyntio ar gydgynhyrchu sy'n cynnwys pobl â phrofiad uniongyrchol (Duncan 2017; Kislov et al. 2017; Beckett et al. 2018; Metz et al. 2019; Laird et al. 2020; Lamont a Maxwell 2023). Er gwaethaf llenyddiaeth helaeth ar gydgynhyrchu gyda phobl sydd â phrofiad uniongyrchol o bolisi ac ymarfer iechyd, ni welwyd unrhyw enghreifftiau o lunio polisiau anabledd.

Mae cydgynhyrchu gyda dinasyddion yn cael ei ystyried yn ffordd o democrateiddio gwybodaeth (Juri et al. 2022), gan arwain at bolisi dylanwadu lluosedd gwybodaeth, y credir ei fod yn arwain at ganlyniadau buddiol (Duncan 2017; Beckett et al. 2018, t.3), gan gynnwys mwy o lwyddiant polisi (Exley 2021). At hynny, ystyrir bod cydgynhyrchu yn gwella dilysrwydd ymchwil a llunio polisiau (Reyers et al. 2015; Duncan 2017) ac fel newid safbwyntiau ar beth yw gwybodaeth gyfreithlon (Beckett et al. 2018). Gallai'r newid hwn greu lle ar gyfer cynnwys gwybodaeth am brofiad bywyd fel tystiolaeth, yn hytrach na dim ond fel straeon enghreifftiol sy'n cyd-fynd â thystiolaeth ymchwil.

Fodd bynnag, gall sylweddoli canlyniadau bwriadedig cydgynhyrchu fod yn heriol i bawb dan sylw, yn enwedig pan fydd gwahanol weithleoedd a diwylliannau'n defnyddio ieithoedd gwahanol, er enghraifft, gyda diffiniadau amrywiol o gysyniadau fel salwch cronig (Culwick et al. 2019). Un mater cysylltiedig yw'r epistemolegau amrywiol – deall sut rydyn ni'n gwybod beth rydyn ni'n ei wybod – ymysg grwpiau cydgynhyrchu (Lamont a Maxwell 2023), gyda rhai awduron yn nodi bod yr hyn sy'n cyfrif fel gwybodaeth yn cael ei blismona (Rose a Kalathil 2019, t.5). Mae hyn yn awgrymu efallai na fydd dulliau cydgynhyrchu presennol o fewn y cyd-destunau hyn yn cynnwys gwybodaeth profiad uniongyrchol fel tystiolaeth i bob pwrpas, a bod dynameg pŵer yn parhau er gwaethaf nod cydgynhyrchu i democrateiddio gwybodaeth. Mae tensiynau sy'n deillio o ddeinameg pŵer anghyfartal yn aml yn sicrhau bod y rheini sydd â phrofiad uniongyrchol yn cael eu diystyru, sy'n awgrymu nad yw eu profiad nhw'n ymwneud â chreu gwybodaeth ond yn hytrach am rannu gwybodaeth (Lamont a Maxwell 2023, t.140).

Mae adroddiadau sy'n peri mwy o bryder yn awgrymu y gall cydgynhyrchu gael effaith negyddol ar gynnwys gwybodaeth am brofiadau uniongyrchol fel tystiolaeth. Er enghraifft, gall cydgynhyrchu gyda dinasyddion rannu cymunedau os yw cyfraniadau cyfranogwyr dinasyddion yn cael eu siapio'n fwy gan reolau a rheoliadau y prosiect na chan eu cymunedau (Duncan 2017, t.445). Mae hyn yn awgrymu na ddylai aelodau'r gymuned fod yn rhan o'r tîm cydgynhyrchu (Duncan 2017). Fodd bynnag, safbwynt arall yw bod y sefyllfa hon yn adlewyrchu'r ffiniau a osodir ar aelodau'r gymuned gan y rhai sy'n gyfrifol. Yng ngwir ystyr cydgynhyrchu, dylai cyfranogwyr fod yn rhydd i fynegi barn eu cymuned. Ni fyddai'r rhaniad cymunedol yn ganlyniad i brosiect gwirioneddol wedi'i gydgynhyrchu petai cynrychiolwyr yn gallu cynrychioli barn eu cymuned mewn ffordd ddilys. Yn ogystal, mae pryderon am gydgynhyrchu sy'n arwain at niwed i enw da (Cooke et al. 2021, t.250), pwynt nad yw'r awduron yn ymhelaethu arno, sydd hefyd yn gwneud cynhyrchwyr a broceriaid gwybodaeth yn betrusgar i integreiddio gwybodaeth am brofiad uniongyrchol fel tystiolaeth oherwydd ofnau posibl (efallai diangen).

Er ei fod yn llai cyffredin, mae rhai llenyddiaeth yn canolbwyntio ar gydgynhyrchu gwybodaeth a gesglir yn hytrach na chynhyrchu gwybodaeth, sy'n fwy perthnasol i'r prosiect presennol. Mae'r agwedd hon yn dod o dan 'meithrin gallu', lle awgrymir bod cydgynhyrchu rhwng ymchwilwyr, llunwyr polisiâu ac ymarferwyr yn gwneud gwybodaeth ymchwil yn fwy gweithredol (Heiskanen et al. 2014, t.30). Cefnogir yr honiad hwn gan y syniad bod cynnwys defnyddwyr gwybodaeth yn y broses casglu gwybodaeth yn helpu i benderfynu pa ymchwil sy'n berthnasol yn lleol (Lamont a Maxwell 2023). Ar ben hynny, argymhellir y dylai timau brocera gwybodaeth fod yn cynnwys pobl o gefndiroedd proffesiynol gwahanol (Kislov et al. 2017, t.110). Mae'r amrywiaeth hwn yn aml yn cael ei gyflawni mewn sefydliadau brocer gwybodaeth penodol, ac mae eu timau'n aml yn cynnwys academyddion ac unigolion sydd â phrofiad yn y sector cyhoeddus a/neu breifat (MacKillop et al. 2023). Fodd bynnag, awgrymir hefyd y gallai pobl sydd â phrofiad uniongyrchol, sef 'defnyddwyr gwasanaeth,' fod yn rhan o brosesau brocera gwybodaeth, nid dim ond wrth gynhyrchu gwybodaeth (Boivin et al. 2014). Mae potensial i froceriaid gwybodaeth gymryd rhan fwy gweithredol mewn cydgynhyrchu (Gough 2020), gan gynnwys chwarae rôl hwyluso drwy ddefnyddio eu harbenigedd i feithrin perthnasoedd cryf ymysg gwahanol gyfranogwyr (Beckett et al. 2018; Cooke et al. 2021). Gallai hwyluso o'r fath ehangu i feithrin gallu ar gyfer y rheini sydd â phrofiad uniongyrchol i weithredu fel broceriaid gwybodaeth ar gyfer eu cymunedau, (ee Henderson a Kendall 2011), a allai fod o fudd wrth lunio polisiâu, a allai wella'r defnydd o fentrau polisi yn y gymuned drwy'r math amgen hwn o ymestyn ffiniau.

Pwy sy'n cael sedd wrth y bwrdd?

Gellid dadlau mai'r mater pwysicaf mewn cydgynhyrchu, y gellir ei drosglwyddo i gynnwys gwybodaeth profiad uniongyrchol fel tystiolaeth, yw penderfynu pwy sy'n cael sedd wrth y

byrddau cynhyrchu, cyfuno a defnyddio gwybodaeth. Dadleuir bod dinasyddion, yn enwedig y rheini sydd â phrofiad uniongyrchol, yn gallu democrateiddio cynhyrchu gwybodaeth a newid safbwyntiau ar yr hyn sy'n cael ei ystyried yn 'dystiolaeth'. Fodd bynnag, mae'r hawliadau hyn yn aml yn cael eu tansellio drwy eithrio rhai unigolion drwy feini prawf recriwtio cyfyngol neu drwy greu hierarchaeth o leisiau sy'n fwy neu'n llai dilys.

Nid yw'r sefydliadau brocer gwybodaeth a'r llenyddiaeth llunio polisi yn cysyniadu cydgynhyrchu yn gyson fel rhywbeth sy'n cynnwys llais y profiad uniongyrchol. Yn wir, er mai ychydig o ddiffiniadau a roir yn benodol, mae diffiniad Neal et al. (2023) yn awgrymu eithrio defnyddwyr gwasanaeth, sef pobl â phrofiad uniongyrchol:

Rydyn ni hefyd yn diffinio cynhyrchwyr gwybodaeth fel yr unigolion neu'r sefydliadau hynny sy'n ymwneud â chreu dystiolaeth ymchwil (ee ymchwilwyr, sefydliadau ymchwil) a defnyddwyr gwybodaeth fel unigolion neu sefydliadau y mae eu penderfyniadau'n cael eu llywio gan dystiolaeth ymchwil (ee ymarferwyr, llunwyr polisiau, sefydliadau nid-er-elw.) (t.4)

Pobl sydd â phrofiad uniongyrchol yw'r rheini y bydd newidiadau i bolisiau yn effeithio fwyaf arnyn nhw, ac yng Nghymru, mae disgwyl iddyn nhw gael sedd wrth y bwrdd. Fodd bynnag, hyd yn oed pan fydd lleisiau profiadau uniongyrchol yn cael eu cynnwys, mae cwestiynau ynghylch pwy sy'n cael bod yn yr ystafell (Beresford 2019; Exley 2021, t.9).

Mae dadl ynghylch dilysrwydd canfyddedig dinasyddion sy'n cael eu recriwtio ar gyfer prosiectau a gafodd eu cydgynhyrchu (Boivin et al. 2014). Mae rhai yn disgwyl i aelodau dinasyddion fodloni meini prawf tebyg i'r rhai a ddefnyddir gan sefydliadau brocer gwybodaeth, fel y gallu i gydweithio, bod yn "ceisio consensws", aros yn wrthrychol ac yn annibynnol (Duncan 2017, t.445), a chyfleu gwybodaeth yn glir ac yn gryno (Sanders 2023). Mae eraill yn disgrifio recriwtio aelodau o ddinasyddion fel mater o gyfleustra, gan ddewis unigolion maen nhw wedi gweithio gyda nhw o'r blaen yn aml (Juri et al. 2022). Yn fwy anarferol, mae rhai prosiectau'n dewis eu cynrychiolwyr profiad uniongyrchol yn ddemocrataidd (Henderson a Kendall 2011). Mae'r dulliau recriwtio hyn yn awgrymu, hyd yn oed wrth gynnwys pobl â phrofiad uniongyrchol, bod yr 'unigolion arferol' yn cael eu cynnwys, tra bo'r rhai o gymunedau mwy ymylol, a allai gynnig lleisiau sy'n anghytuno, yn cael eu heithrio (Duncan 2017; Beresford 2019).

Mae cydnabyddiaeth o ddiffyg lleisiau gwahanol mewn cydgynhyrchu (Juri et al. 2022), sy'n arbennig o berthnasol o ystyried bod y rheini sy'n aml yn cael eu heithrio yn dod o grwpiau

lleiafrifol (Beresford 2019). Er enghraifft, mae pobl o ethnigrwydd lleiafrifol yn aml yn cael eu 'gadael ar y cyrion', tuedd a welir mewn nifer o wledydd a chyd-destunau polisi (Elvy 2014 a ddyfynnwyd yn Alnabilsy a Levin 2023, t.2). Mae angen mwy o ymdrech i gynnwys cymunedau brodorol ac ethnigrwydd lleiafrifol eraill (Juri et al. 2022). Mae menywod hefyd yn wynebu rhwystrau rhag cymryd rhan, neu pan fyddant yn cael eu cynnwys, maent yn canfod nad oes neb yn gwrandao ar eu sylwadau (Alnabilsy a Levin 2023). Yr hyn sydd o ddiddordeb arbennig i'r prosiect presennol yw eithrio pobl anabl (Beresford 2019). Yn ôl Beresford, mae'r rhesymau dros yr eithrio hwn yn driphlyg: tybir eu bod yn anghymhwys, lle tybir ar sail y math o nam bod eu cynnwys yn rhy gymhleth; rhwystrau cyfathrebu, yn enwedig i aelodau o gymunedau B/byddar; ac ofn anghytuno a fyddai'n arwain at leisiau diangen, gydag enghreifftiau'n aml yn cynnwys pobl niwrowahanol a phobl sydd â dementia (t.9).

Gall y cwestiwn ynghylch pwy sy'n cael sedd wrth y bwrdd ar gyfer cyfrannu gwybodaeth a thystiolaeth wrth lunio polisiâu naill ai greu neu liniaru cystadleuaeth a thensiynau rhwng gwahanol grwpiau cydraddoldeb (Sanders 2023). Fodd bynnag, yn hytrach na meithrin amgylchedd lle mae cynrychiolwyr o wahanol grwpiau cydraddoldeb yn teimlo eu bod yn cystadlu am un sedd (Sanders 2023), gallai fod yn fwy buddiol ehangu'r bwrdd i sicrhau bod seddi ar gyfer y rheini nad ydynt yn cael eu gwahodd fel arfer (Wibeck et al. 2022).

Dulliau

Dull gweithredu

Gwnaethom gynnal cyfweiliadau lled-strwythuredig a dadansoddiad dogfennol. Er bod cyfweiliadau yn ddull addas ar gyfer casglu data ar farn a phrofiadau pobl, mae'n bwysig nodi mai'r data hyn yw'r hyn y mae cyfranogwyr yn fodlon ei rannu ag ymchwilydd a'u bod wedi'u llunio ar y cyd yn ystod y broses gyfweld (Frey 2020). Ar ben hynny, mae dogfennau sy'n cael eu cynhyrchu i'w defnyddio gan y cyhoedd yn aml yn cael eu llunio'n ofalus, gan gyflwyno gwybodaeth y mae'r awdur yn ei bwriadu ar gyfer y darlennydd. Fodd bynnag, mae'r astudiaeth hon yn canolbwyntio ar sut mae tystiolaeth profiad uniongyrchol a chydgyhyrchu ar gyfer llunio polisïau anabledd yn cael eu trafod a'u cysyniadu, yn hytrach na datgan 'gwirionedd gwrthrychol'. Drwy roi sylw i'r trafodaethau a luniwyd gan gyfranogwyr mewn cyfweiliadau ac awduron dogfennau, buom yn edrych ar sut mae sefydliadau brocera gwybodaeth, sefydliadau ar lawr gwlad, a Llywodraeth Cymru yn cysyniadu tystiolaeth profiadau uniongyrchol a chydgyhyrchu, yn ogystal â'u rôl wrth gasglu tystiolaeth ar gyfer llunio polisïau anabledd yng Nghymru.

Y Boblogaeth

Nod yr astudiaeth oedd cyfweld â chyfranogwyr sy'n gweithio mewn sefydliadau anabledd ar lawr gwlad (GRO) a oedd wedi cyfrannu at lunio polisïau anabledd yng Nghymru, unigolion mewn sefydliadau brocer gwybodaeth a oedd wedi rhoi tystiolaeth i lywio'r gwaith o lunio polisïau anabledd yng Nghymru, a gweithwyr Llywodraeth Cymru, fel gweision sifil, a oedd yn ymwneud â'r broses o lunio polisïau anabledd yng Nghymru.

Rhodddwyd cymeradwyaeth foesegol ar gyfer yr astudiaeth hon gan Ysgol Busnes Prifysgol Caerdydd, cyfeirnod SREC 2153.

Ychydig iawn o sefydliadau brocer gwybodaeth sy'n nodi eu hunain yn benodol fel hyn. I bennu cynhwysiant yn yr astudiaeth, gwnaethom ddefnyddio meini prawf a oedd yn deillio o ddisgrifiad MacKillop et al. (2023) o nodweddion allweddol y sefydliadau ac adeiladu matrices i sgorio sefydliadau posibl. Roedd y matrices hwn yn seiliedig ar ddisgrifiadau a ysgrifenasant eu hunain o'u gwaith a phrofiad eu gweithwyr a gyhoeddwyd ar eu gwefannau (Tabl 1). Nodwyd sefydliadau brocer gwybodaeth posibl drwy adroddiadau sgrinio, fframweithiau gweithredu, a gwerthusiadau a gynhyrchwyd ar gyfer Llywodraeth Cymru sy'n ymwneud â pholisi anabledd, gan chwilio am unrhyw sôn am gyfranogiad gan asiantaethau allanol. Diffiniwyd sefydliadau ar lawr gwlad fel sefydliadau sy'n cael eu rhedeg gan aelodau o'r grŵp y maent yn ei gynrychioli, sef yn yr achos hwn, pobl anabl, a'u prif swyddogaeth yw eiriolaeth systemau i wella bywydau'r rhai y maen nhw'n eu cynrychioli. Mae'n werth nodi bod llawer o

sefydliadau ar lawr gwlad yn cyflawni swyddogaethau tebyg i sefydliadau brocer gwybodaeth, gan gynnwys cyfuno gwybodaeth ar gyfer llunio polisiâu. Cafodd y paramedr hwn ei ddiffinio cyn recriwtio cyfranogwyr ar gyfer cyfweiliadau a chwilio drwy ddogfennau.

Yn ddiddorol, ychydig o gyfeiriadau at sefydliadau brocer gwybodaeth a ganfuwyd mewn dogfennau polisi ac adroddiadau sy'n ymwneud ag anabledd a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. Yn wir, nid oedd llawer o'r dogfennau polisi a'r adroddiadau a gafodd eu sgrinio yn sôn am gyfranogiad broceriaid gwybodaeth allanol. Yn aml, cynhaliwyd y gwaith yn fewnol, ochr yn ochr â chynghorwyr profiad uniongyrchol a sefydliadau trydydd sector fel Mudiadau Pobl Anabl. Cafodd yr ychydig sefydliadau a grybwyllwyd eu hychwanegu at y matrices i ganfod pa mor agos oedden nhw at y cysyniad o sefydliad brocer gwybodaeth, er mwyn penderfynu pa sefydliadau fyddai'n addas ar gyfer cymryd rhan yn y prosiect hwn.

Tabl 1 – Matrics Sefydliad Brocer Gwybodaeth (KBO) a Sgôr Sefydliadol

Pwynt	Sgôr uchaf	KBO 1	KBO 2
Mae llunio polisiâu ar sail tystiolaeth yn ganolog i'w gwaith (unig swyddogaeth, neu brif swyddogaeth).	2	1	2
Ymestyn ar draws y ffiniau:			
<ul style="list-style-type: none"> • Offer a phrosesau (ee cyfuno tystiolaeth, dadansoddi data) 	3	3	3
<ul style="list-style-type: none"> • Perthnasoedd (polisi, ymchwil ac ymarfer) • Timau amrywiol (academyddion, gweision sifil, y trydydd sector a'r sector preifat) 			
Ariennir gan y Llywodraeth, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol drwy grantiau.	1	1	1

Anfonwyd negeseuon e-bost yn cynnwys taflenni gwybodaeth i gyfranogwyr a ffurflenni caniatâd at weithwyr o'r sefydliadau ar y rhestr fer. Anfonwyd y rhain naill ai'n uniongyrchol at unigolion neu at flychau post timau, er enghraifft, Uned Tystiolaeth Gwahaniaethau ar Sail Anabledd Llywodraeth Cymru. Arweiniodd y dull hwn at saith cyfweiliad (KBO n=2, GRO n=2, Llywodraeth Cymru n=3).

Cyfweiliadau

Anfonwyd canllaw cyfweiliad, a oedd yn cynnwys cwestiynau enghreifftiol a phynciau trafod, at bob cyfranogwr cyn eu cyfweiliadau. Cafodd y cyfweiliadau eu cynnal a'u recordio gan ddefnyddio Zoom, a oedd yn para rhwng 34 a 71 munud. Dechreuodd pob cyfweiliad drwy ofyn i'r cyfranogwr am ei broses ar gyfer casglu tystiolaeth ar gyfer llunio polisiau. Roedd y cwestiynau dilynol yn canolbwyntio ar gynnwys tystiolaeth profiad uniongyrchol cyn symud at gydgyhyrchu ac integreiddio gwahanol fathau o dystiolaeth. Cynhaliwyd un cyfweiliad drwy e-bost.

Cafodd y cyfweiliadau eu trawsgrifio'n fuan ar ôl iddynt ddod i ben, a chafodd y trawsgrifiadau eu rhoi dan ffugenw ar unwaith. Cafodd y trawsgrifiadau eu hadolygu wrth wrando ar y recordiadau sain, gydag anodiadau yn dangos lle roedd cyfranogwyr yn pwysleisio geiriau neu ymadroddion penodol.

Dogfennau

Gwnaethom gynnal dull systematig o leoli dogfennau priodol i'w dadansoddi gan ddefnyddio'r meini prawf cynnwys canlynol:

- Cynhyrchwyd gan KBO/GRO cysylltiedig a/neu;
- Cynhyrchwyd ar gyfer – a chyhoeddwyd gan – Lywodraeth Cymru a;
- Ysgrifennu am gydgyhyrchu ar gyfer llunio polisiau a/neu;
- Ysgrifennu am brofiad uniongyrchol ar gyfer llunio polisiau a/neu;
- Rhoi enghreifftiau o gydgyhyrchu ar gyfer llunio polisiau a/neu;
- Rhoi enghreifftiau o dystiolaeth o brofiad uniongyrchol ar gyfer llunio polisiau.

Cafodd dogfennau eu heithrio os:

- Na chawsant eu cynhyrchu gan KBO/GRO cysylltiedig a/neu;
- Na chawsant eu cynhyrchu ar gyfer – neu wedi ei cyhoeddi gan – Lywodraeth Cymru a;
- Nid oeddynt yn canolbwyntio ar bobl anabl (ee canolbwyntio ar ofalwyr) a/neu;
- Oedd ganddynt lai nag un paragraff am gydgyhyrchu ar gyfer llunio polisi a/neu;
- Oedd ganddynt lai nag un paragraff am brofiad uniongyrchol ar gyfer llunio polisi a/neu;
- Oeddynt wedi sôn am gydgyhyrchu a/neu brofiad uniongyrchol yn benodol ynglŷn ag ymarfer a/neu;
- Nid oeddent ar gael i'r cyhoedd.

Mae 'Polisi' yn cwmpasu gwahanol ffurfiau, gan gynnwys Codau Ymarfer, Fframweithiau, Cynlluniau Gweithredu, Mesurau, Deddfau, Cynlluniau Gweithredu Strategol, ac Ymchwiliadau sy'n rhoi gwybodaeth i lunwyr polisiâu. O ganlyniad, cafodd yr holl ffurflenni hyn eu cynnwys o dan ymbarél 'creu polisi' ar gyfer yr astudiaeth hon.

Cynhaliwyd chwiliad am ddogfennau sydd ar gael i'r cyhoedd (gan gynnwys adroddiadau, datganiadau ysgrifenedig, tudalennau gwe, ac ati) a gynhyrchwyd gan Lywodraeth Cymru a'r holl sefydliadau a oedd wedi cytuno i gael eu cyfweld gan ddefnyddio termau eang fel 'anabl', 'anabledd', 'cydgynhyrchu', a hefyd 'profiad uniongyrchol' (n=236). Cafodd teitlau a chyflwyniadau eu sgrinio i weld a oeddent yn berthnasol, a chafodd yr holl ddogfennau a allai fod yn berthnasol eu llwytho i lawr ar gyfer sgrinio testun llawn (n=41). Roedd y sgrinio hwn yn edrych yn fanwl ar sut roedd cydgynhyrchu a phrofiad uniongyrchol yn cael eu cyflwyno, gan roi sylw penodol i'r cwestiwn a oedd y rhain yn cael eu crybwyll yn benodol o ran llunio polisiâu. Cafodd dogfennau eu heithrio os oeddent yn sôn am gydgyhyrchu a/neu brofiad uniongyrchol yng nghyd-destun ymarfer neu ymchwil yn unig (n=13); dim ond enghreifftiau o bolisi a gydgyhyrchwyd heb ymhelaethu ar y broses (n=2); adolygiadau llenyddiaeth (n=1); pobl anabl wedi'u heithrio o brofiad uniongyrchol (n=1); neu roeddent yn amherthnasol i'r broses o lunio polisi (n=1). Yn y pen draw, cafodd 23 o ddogfennau eu cynnwys yn y dadansoddiad (Atodiad 1).

O'r 23 dogfen a ddadansoddwyd, dim ond dwy a gydgyhyrchwyd gyda phobl anabl.

Dadansoddiad

Cafodd yr holl ddogfennau a thrawsgrifiadau eu lanlwytho i NVivo12 i'w dadansoddi. Dadansoddwyd y data gan ddefnyddio dadansoddiad thematig atblygol chwe cham Braun a Clarke (2022). Roedd hyn yn cynnwys ymglyfarwyddo drwy ddarllen y data dro ar ôl tro; codio gyda ffocws ar sut y trafodwyd cydgynhyrchu a phrofiad uniongyrchol yn hytrach na chynnwys semantig yn unig; cynhyrchu themâu cychwynnol o'r codau; datblygu ac adolygu themâu ar draws y set ddata; enwi themâu; ac ysgrifennu'r dadansoddiad.

Gan fod y dogfennau'n amrywio o ran ffocws, nid oedd pob un yn cynnwys data a oedd yn mynd i'r afael â phob cwestiwn ymchwil. O ganlyniad, nid yw'r themâu adeiledig yn cynrychioli consensws ac nid ydynt yn deillio o'r holl eitemau data. Er enghraifft, dim ond 13 eitem oedd yn cynnwys data a oedd yn ymwneud â'r thema ffiniau mân-dyllog. Er nad yw hyn yn lleihau cyfoeth y data, gellid ei ystyried yn gyfyngiad ar yr astudiaeth. Mae'r adran ganlynol yn cyflwyno'r themâu a'r is-themâu sy'n deillio o'r dadansoddiad.

Canfyddiadau

Ffiniau mân-dyllog

Mae'r data'n dangos nad oes gan rai cysyniadau o'r llenyddiaeth ddiffiniadau sefydlog. Mae hefyd yn dangos bod cysyniadau â diffiniadau amrywiol weithiau'n cael eu defnyddio'n gyfnewidiol neu'n gryno. Er enghraifft, gallai llunio polisi anabledd ymwneud yn benodol â pholisïau'n ymwneud â phobl anabl yn unig. Ar y llaw arall, gallai hefyd gwmpasu sut mae polisi cyffredinol yn effeithio ar bobl anabl, lle nad oes ffiniau clir (Brocer Gwybodaeth 2). Fel y nododd un cyfranogwr, nid yw pobl anabl yn byw mewn swigod (Ar Lawr Gwlad 1).

Yn gyffredinol, deallir tystiolaeth o gydgyhyrchu a phrofiad uniongyrchol fel dau gysyniad ar wahân. Mae cydgyhyrchu yn aml yn cael ei ddisgrifio fel proses neu ddull gweithredu i gynnwys pobl mewn partneriaeth gyfartal, er enghraifft, i gymryd rhan mewn gosod agenda ar y cyd (Heath a Mormina 2022, t.1708) neu wneud penderfyniadau. Fel arfer, disgrifir tystiolaeth o brofiad uniongyrchol fel gwybodaeth gan unigolion sydd â phrofiad personol o bwnc. Wrth lunio polisïau anabledd, mae hyn yn aml yn cyfeirio at bobl anabl. Fodd bynnag, mae rhai hefyd yn cynnwys rhieni neu ofalwyr pobl anabl yn y diffiniad hwn.

Mae cryn dipyn o wahaniaeth rhwng ymchwil sy'n cynnwys profiad uniongyrchol a chyflwyno'r profiad uniongyrchol hwnnw, a chynnwys hynny mewn adroddiad...a math o gydgyhyrchu" (Brocer Gwybodaeth 2).

I rai o'r rhai a gyfwelwyd, mae tystiolaeth o brofiad uniongyrchol yn ymchwil ansoddol dda (Brocer Gwybodaeth 2). I eraill, mae profiad uniongyrchol ar wahân i ymchwil ansoddol:

Rydyn ni'n gwneud ymchwil ansoddol a meintiol hefyd. Ond mae hynny ar wahân (Llywodraeth Cymru 1).

Roedd dogfennau a'r rhai a gyfwelwyd hefyd yn aml yn trafod cydgyhyrchu a phrofiad uniongyrchol yn gyfnewidiol. Ar adegau eraill, roedd tystiolaeth o gydgyhyrchu a phrofiad uniongyrchol yn cael eu trin fel pethau nad oes modd eu gwahanu:

Datblygu ein defnydd a'n dealltwriaeth o brofiad uniongyrchol drwy sefydlu dull cydgynhyrchu" (Dogfen WG28)

Does dim modd i chi gydgynhyrchu heb brofiad uniongyrchol (Ar Lawr Gwlad 2)

Mae hyn yn awgrymu, er y gall pobl ddefnyddio'r un termau, eu bod weithiau'n priodoli gwahanol ystyron iddynt. Heb ddiffiniadau y cytunwyd arnynt, gall fod yn heriol i bobl sydd â phrofiad uniongyrchol ddeall y pwnc. I bawb sy'n gysylltiedig, mae diffyg eglurder ynghylch yr hyn sy'n cael ei gynnwys pan fydd tystiolaeth a pholisi'n honni eu bod yn seiliedig ar brofiad uniongyrchol. Mae hyn yn awgrymu ei bod yn bwysig ystyried nid yn unig sut y gall gwahaniaethau llythrennol mewn iaith a diwylliant greu rhwystrau i gynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol, fel y trafodwyd yn Alnabilsy a Levin (2023), ond hefyd arferion a diwylliannau iaith sefydliadol gwaharddol.

Yn nodweddiadol, deellir bod gan sefydliadau brocer gwybodaeth a sefydliadau ar lawr gwlad rolau gwahanol yn y broses tystiolaeth-am-bolisi (MacKillop et al. 2023). Fodd bynnag, mae'r ffordd y disgrifiodd y rhai a gyfwelwyd eu gwaith yn awgrymu bod y ffiniau rhwng y rolau hyn yn fân-dyllog. Er enghraifft, mae sefydliadau ar lawr gwlad yn aml yn cyflawni swyddogaethau tebyg i froceriaid gwybodaeth, gan gynnal ymchwil cefndirol (Ar Lawr Gwlad 1) a gweithredu fel twnnel (Ar Lawr Gwlad 2) i ddarparu tystiolaeth i lunwyr polisïau.

Mae'r data hefyd yn datgelu bod broceriaid gwybodaeth yn gallu disgrifio eu gwaith gan ddefnyddio iaith sefydliadau ar lawr gwlad, megis cymryd rhan mewn 'eiriolaeth':

O safbwynt eiriolaeth, mae'n debyg mai'r prif beth y mae tystiolaeth uniongyrchol yn ei wneud yw dangos effaith pethau mewn gwirionedd (Brocer Gwybodaeth 1).

Mae hyn yn herio'r syniad bod sefydliadau brocer gwybodaeth yn wahanol i fathau eraill o sefydliadau, gan awgrymu bod eu gwahaniaethau'n cael eu 'hadeiladu' yn hytrach na'u bod yn rhai 'go iawn' (gweler MacKillop et al. 2023).

Mae'r llenyddiaeth yn aml yn portreadu pobl sydd â phrofiad uniongyrchol, llunwyr polisïau, broceriaid gwybodaeth, a sefydliadau ar lawr gwlad fel grwpiau ar wahân, heb fawr o gydnabyddiaeth o orgyffwrdd posibl. Fodd bynnag, mae'r cyfweiliadau a'r dogfennau'n dangos bod llunwyr polisïau a sefydliadau ar lawr gwlad hefyd yn bobl sydd â phrofiad uniongyrchol:

Rydyn ni'n sefydliad pobl anabl ac mae ein holl staff yn anabl. Mae pob un o'n hymddiriedolwyr yn anabl (Ar Lawr Gwlad 2).

Fe wnes i sôn yn fyr am gael profiad uniongyrchol o staffio (Llywodraeth Cymru 1).

Fodd bynnag, trafodwyd hyn o bryd i'w gilydd mewn ffordd a oedd yn rhoi pobl o sefydliadau ar lawr gwlad i'r rheini y gellid eu hystyried yn unigolion 'lleyg' sydd â phrofiad uniongyrchol. Roedd hyn yn gysylltiedig â'r syniad bod bod yn berson â phrofiad uniongyrchol yn annigonol; mae angen iddynt hefyd ddeall sut mae polisi'n gweithio i sicrhau newid cadarnhaol wrth lunio polisiâu:

Nid oes angen profiad uniongyrchol arnoch chi yn unig, mae angen i chi allu deall polisi yn glir (Ar Lawr Gwlad 1).

Mae'r cyfuniad hwn o sefydliadau ar lawr gwlad sydd â phrofiad uniongyrchol yn codi cwestiynau am hierarchaethau a phŵer, gan gynnwys y syniad o'r arbenigwr fel y trafodwyd yn y llynyddiaeth. Roedd y dogfennau a'r rhai a gyfwelwyd yn ystyried bod sefydliadau ar lawr gwlad yn darparu tystiolaeth o brofiad uniongyrchol a gwybodaeth am bolisiâu, gan eu gosod fel uwch-arbenigwyr (Llywodraeth Cymru 2). Mae hyn hefyd yn awgrymu nad yw pobl eraill sydd â phrofiad uniongyrchol yn cael eu hystyried yn arbenigwyr ac y gellir eu heithrio.

Gall y ffordd y trafodir grwpiau gwahanol ddylanwadu ar eu dilysrwydd fel cynhyrchwyr gwybodaeth, fel yr archwilir mewn llynyddiaeth ar dystiolaeth profiad uniongyrchol gan unigolion â salwch meddwl (Rose a Kalathil 2019). Roedd y cysyniad hwn o brofiad uniongyrchol lleyg yn wahanol i arbenigedd yn amlwg drwy gydol y cyfweiliadau a'r dogfennau. Er enghraifft, soniwyd am grŵp clinigol arbenigol ochr yn ochr â grŵp rhanddeiliaid ehangach a oedd yn cynnwys pobl â phrofiad uniongyrchol (Dogfen WG33). Er ei bod yn gywir cydnabod gwahaniaethau rhwng gwahanol fathau o wybodaeth, mae'n dod yn broblem pan mae'r gwahaniaeth hwn yn awgrymu bod un math o wybodaeth yn fwy dilys na'r llall.

Pa dystiolaeth sy'n bwysig?

Anaml y disgrifir profiad uniongyrchol fel tystiolaeth, gyda llawer o ffynonellau data yn ei drin fel rhywbeth ar wahân i dystiolaeth. Fodd bynnag, mae'r ffordd y mae rhai dogfennau'n cyfeirio at dystiolaeth a leisiwyd (Dogfen WG4) gan bobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn

awgrymu cydnabyddiaeth o'i dilysrwydd fel math o dystiolaeth. Roedd rhai cyfweiliadau a dogfennau yn disgrifio profiad uniongyrchol fel rhywbeth hanfodol (Ar Lawr Gwlad1), angenrheidiol (Ar Lawr Gwlad 2), a hynod ddilys (Llywodraeth Cymru 1). Roedd un ddogfen yn tynnu sylw at y ddyletswydd statudol i gynnwys profiad uniongyrchol, gan ddangos pwysigrwydd profiad uniongyrchol wrth lunio polisiau anabledd:

Mae'r canllawiau'n pwysleisio'r angen i gyrrff cyhoeddus ystyried profiadau bywyd wrth wneud penderfyniadau strategol (Dogfen WG27).

Fodd bynnag, mae rhywfaint o awgrym y gallai profiad uniongyrchol fod yn rhywbeth sy'n rhy unigol ac felly efallai na fydd yn cynnwys yr hyn sydd ei angen ar gyfer pob person anabl:

Mae unigolion yn arbenigwyr yn eu bywydau eu hunain ac weithiau mae cyfyngiad ar hynny (Llywodraeth Cymru 2).

Roedd pryderon na allai tystiolaeth o brofiad uniongyrchol ddim o reidrwydd fod yn gwbl berthnasol i'r boblogaeth lawn (Ar Lawr Gwlad 2). Mynegwyd y pryder hwn weithiau gan ddefnyddio termau fel 'ar sgiw' a chwestiynu ei 'ddilysrwydd'. Mae hyn yn awgrymu bod mesurau ansawdd ar gyfer astudiaethau meintiol, sydd fel arfer ar ben yr hierarchaeth tystiolaeth draddodiadol (Smith-Merry 2020), yn cael mwy o awdurdod na mesurau ansawdd ansoddol fel hygredd, trosglwyddo, dibynadwyedd a chadarnhau (gweler Bryman 2016, t.44). Mae hefyd yn codi'r posibilrwydd na fydd tystiolaeth profiad uniongyrchol o bosibl yn bodloni'r mesurau ansoddol hynny, fel methu trosglwyddo y tu hwnt i'r unigolyn.

Ar ben hynny, nid oedd profiad uniongyrchol yn aml yn cael ei ddisgrifio fel tystiolaeth yn y dogfennau a'r cyfweiliadau, ond yn hytrach fel rhywbeth ar wahân i dystiolaeth draddodiadol ac roedd y darlun cywir yn cael ei ddarparu gan fewnbwn ystadegol (Dogfen WG27). Mae hyn yn nodedig, o ystyried yr angen i lunwyr polisiau dderbyn gwybodaeth fel tystiolaeth (MacKillop et al. 2023). Hyd yn oed lle mae tystiolaeth o brofiad uniongyrchol yn chwarae rhan bwysig o ran llywio polisi, roedd mathau mwy traddodiadol o dystiolaeth yn aml yn cael eu hystyried yn safon aur (Brocer Gwybodaeth 2) ar gyfer gwerthuso polisi. Mae pryderon am ragfarn (Ar Lawr Gwlad 1) a bod yn wrthrychol (Dogfen WG28) o ran tystiolaeth profiad uniongyrchol yn adleisio llenyddiaeth sy'n gosod astudiaethau meintiol uwchben astudiaethau ansoddol, a'r ddau yn uwch na phrofiad uniongyrchol, yn yr hierarchaeth tystiolaeth (Rose a Kalathil 2019; Isett a Hicks 2020).

Fodd bynnag, nid oedd pawb yn cytuno â'r hierarchaeth hon. Pwysleisiodd rhai o'r rhai a gyfwelwyd yr angen i sicrhau bod profiad uniongyrchol yn cael cydraddoldeb â dadansoddiad

ansoddol a meintiol (Llywodraeth Cymru 1) a dywedodd eraill nad oeddent yn ystyried ymchwil feintiol yn niwtral (Ar Lawr Gwlad 2). Mae'r safbwyntiau hyn yn cyd-fynd â llenyddiaeth sy'n cydnabod gwerth gwybodaeth ddealedig fel tystiolaeth (Ward et al. 2009; Best and Holmes 2010) a chwestiynu gwrthrychedd gwybodaeth ymchwil draddodiadol (ee Greenhalgh a Wieringa 2011).

Roedd cyfweiliadau a dogfennau hefyd yn tynnu sylw at yr her o gydbwysu deinameg pŵer yn y broses cynhyrchu gwybodaeth. Nododd rhai fod gan lunwyr polisïau reolaeth o hyd dros ba straeon profiad uniongyrchol sy'n cael eu cynnwys fel tystiolaeth:

Mae'n ymwneud â phwy sy'n gyfrifol am bŵer sy'n gwneud y penderfyniadau hynny (Ar Lawr Gwlad 2).

Gallai hyn fod yn broblem mewn achosion lle mae tystiolaeth gan bobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn cael ei hystyried yn feirniadaeth gan unigolion sy'n achosi trafferth (Ar Lawr Gwlad 1). Mae'r sefyllfa hon yn cyd-fynd â llenyddiaeth sy'n awgrymu bod y rheini sydd mewn grym yn penderfynu beth yw tystiolaeth gyfreithlon (Exley 2021, t.9) neu ei bod yn cael ei blismona (Rose a Kalathil 2019, t.5). Mae'r pŵer i ddilysu neu annilysu gwybodaeth dinasyddion, yn enwedig ymysg dinasyddion anabl, yn thema sy'n codi dro ar ôl tro mewn llenyddiaeth (ee Beresford 2019; den Houting et al. 2021). Mae cyfweiliadau a dogfennau yn cynnig y gallai dull cydgynhyrchiol o gynhyrchu, ac weithiau cyfuno ac integreiddio, tystiolaeth, lle mae pŵer yn cael ei rannu ymhlith llunwyr polisïau, broceriaid gwybodaeth, ymarferwyr a phobl â phrofiad uniongyrchol, liniaru'r mater hwn.

Fodd bynnag, gall rhai broceriaid gwybodaeth fod yn bryderus ynghylch peidio â rhoi profiad uniongyrchol ar bedestal (Brocer Gwybodaeth 2), a chwestiynu pa mor gyfartal (Brocer Gwybodaeth 2) y dylai rhannu pŵer fod.

Mae llunwyr polisïau hefyd yn chwarae rhan yn y broses o benderfynu pwy sy'n cyfrannu eu profiadau uniongyrchol. Maent yn rhoi gwybod i bobl am brosiectau sy'n defnyddio rhestrau postio:

Mae angen i chi fod wedi cofrestru ar restrau postio Llywodraeth Cymru neu Fyrddau lechyd i gael yr wybodaeth honno (Ar Lawr Gwlad 1).

Mae hyn yn golygu bod yr un unigolion sydd eisoes yn weithredol (Llywodraeth Cymru 2) yn aml yn cyfrannu eu profiad uniongyrchol. Awgrymwyd bod y 'rhai arferol' sy'n ymwneud â

llunio polisïau anabledl yn cynnwys y rheini sy'n ymgysylltu'n helaeth â sefydliadau ar lawr gwlad, grwpiau Llywodraeth Cymru, a gwasanaethau.

Roedd dogfennau a'r rhai a gyfwelwyd yn cydnabod materion croestoriadedd ac yn cydnabod bod gan lawer o bobl anabl nifer o nodweddion gwarchoddedig (Dogfen DW1). Er gwaethaf yr ymwybyddiaeth hon, mae rhai unigolion – yn enwedig y rheini o leiafrifoedd ethnig neu sydd ag anabledau dysgu – yn cael eu heithrio'n anfwriadol rhag darparu profiad uniongyrchol:

Mae pobl sydd ag anabledl dysgu yn sicr yn cael eu heithrio, weithiau mae eu harweinwyr yn dod ymlaen ond yn aml dydyn nhw ddim yn dod gyda phobl ag anabledau dysgu (Llywodraeth Cymru 2).

Mae cyfweiliadau a dogfennau'n awgrymu bod rhai pobl yn cael eu heithrio am nad ydynt yn ymddiried mewn ymchwilwyr a llunwyr polisïau:

Roedd yr holl naratif hwnnw o beidio â chael unrhyw ymddiriedaeth yn y prosesau sefydliadol a'r ffaith nad oedd arnynt eisiau cymryd rhan oherwydd eu profiad o ymleiddio yn y gorffennol a'u bod yn aml yn wynebu hiliaeth amlwg (Brocer Gwybodaeth 1)

Mae'r diffyg ymddiriedaeth hwn sydd gan bobl sydd â phrofiad uniongyrchol tuag at lunwyr polisi ac unigolion eraill yn y broses llunio polisi, ynghyd â'r rhwystrau sy'n deillio o gael eu cynnwys yn y gwaith o ddarparu tystiolaeth, yn ymwneud â thystiolaeth pwy sy'n cael ei werthfawrogi. Mae'r cwestiwn ynghylch pwy sy'n cael sedd wrth y bwrdd, a godwyd mewn llenyddiaeth gyfredol (Beresford 2019; Exley 2021), a'r llenyddiaeth a'r dogfennau a'r cyfweiliadau, yn awgrymu bod angen gwneud mwy i sicrhau bod amrywiaeth o leisiau'n cael eu clywed. Mae Wibeck et al. (2022) yn dadlau dros fwrdd mwy, ond mae angen ymdrech ar y cyd hefyd i fynd i'r afael â'r diffyg ymddiriedaeth gan grwpiau profiad uniongyrchol penodol. Un maes y mae'n rhaid mynd i'r afael ag ef yw materion ymddiriedaeth sy'n deillio o gysylltiad symbolaidd blaenorol neu bod pobl yn cael eu hystyried (Ar Lawr Gwlad 2) ar ôl y broses llunio polisi. Ar ben hynny, rhaid adolygu'r ffordd y caiff prosiectau eu hysbysebu er mwyn sicrhau bod grwpiau sydd wedi'u heithrio ar hyn o bryd yn cael eu cynnwys mewn cynlluniau yn y dyfodol.

Integreiddio a chydgyhyrchu tystiolaeth

Roedd y rhai a gyfwelwyd a rhai dogfennau'n pwysleisio pwysigrwydd tystiolaeth profiad uniongyrchol. Fodd bynnag, roeddent hefyd yn cydnabod arwyddocâd mathau eraill o dystiolaeth sy'n bwysig ar gyfer llunio polisïau'n dda, a bod tystiolaeth profiad uniongyrchol yn un o'r adnoddau yn y pecyn cymorth (Brocer Gwybodaeth 2). Felly, mae defnyddio amrywiaeth o fathau o dystiolaeth i fynd i'r afael â chwestiynau llunwyr polisïau'n bwysig.

Serch hynny, ychydig o ddogfennau sy'n disgrifio sut maen nhw'n integreiddio gwahanol fathau o dystiolaeth, ac roedd yn ymddangos bod rhai o'r rhai a gyfwelwyd yn ei chael yn eithaf anodd ateb y cwestiwn canlynol:

Rwy'n meddwl bod angen i ni ystyried sut rydyn ni'n adlewyrchu profiad uniongyrchol ochr yn ochr â thystiolaeth feintiol ac ansoddol, dydyn ni ddim wedi gweld hynny eto, felly mae'n anodd i mi ateb"
(Llywodraeth Cymru 1).

Soniodd rhai unigolion am chwilio am batrymau ailadroddus yn eu data. Roedd pobl eraill yn cymharu'r broses â phrosiectau ymchwil dulliau cymysg, gan ystyried profiad uniongyrchol fel rhan annatod o dystiolaeth ansoddol dda a bod rhaid i wahanol anghenion tystiolaeth gael ei driongli:

Mae'n amlwg bod llawer o lenyddiaeth yn ymwneud â dulliau cymysg o ymdrin â phrofiad uniongyrchol. Nid oes dim am ymchwil profiad uniongyrchol sy'n golygu nad yw hynny'n berthnasol. Mae triongli ffynonellau data gwahanol yn rhan allweddol o'r gwaith (Brocer Gwybodaeth 2)

Gallai triongli, yn ôl y data, hefyd wrthbwyso unrhyw gyfyngiadau canfyddedig ar dystiolaeth profiad uniongyrchol, yn enwedig pryderon ei fod yn rhy unigol, fel y trafodwyd uchod:

Nid oes unrhyw gyfyngiadau os defnyddir profiad uniongyrchol ochr yn ochr â mathau eraill o gasglu tystiolaeth, lle bo angen."
(Llywodraeth Cymru 3)

Mae triongli yn dechneg a ddefnyddir mewn ymchwil dulliau meintiol, ansoddol a chymysg a chredir ei bod yn galluogi mwy o hyder yn y canfyddiadau (Bryman 2016, t.386). Yn hytrach na derbyn y dadleuon presennol ynghylch dilysrwydd tystiolaeth draddodiadol yn erbyn tystiolaeth profiad uniongyrchol, mae'r dogfennau a'r cyfweiliadau'n awgrymu bod integreiddio ffurfiau lluosog o dystiolaeth yn gwella dilysrwydd. Er enghraifft, wrth ddibynnu'n gyfan gwbl ar ddata meintiol, rydych chi'n mynd i golli'r naws honno o brofiad uniongyrchol (Ar Lawr Gwlad 2).

Gall triongli a chyfuno tystiolaeth gynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol mewn ffordd gydgyhyrchiol, fel y dangosir yng ngwaith llunio polisiâu anabled Llywodraeth Cymru. Yma, mae triongli ac integreiddio tystiolaeth yn cael eu cynnal gan weithgorau wedi'u cydgynhyrchu (Llywodraeth Cymru 3). Pwysleisiodd dogfennau a'r rhai a gyfwelwyd fod cydgynhyrchu yn hanfodol er mwyn gwneud polisiâu cadarn, da (Llywodraeth Cymru 1), gan ei fod yn cryfhau'r sylfaen dystiolaeth a'r polisi sy'n deillio o hynny. Fel y dywed un ddogfen:

Nid yw newid hirdymor yn cael ei greu gan arwyr unigol (Dogfen AUK1).

Ymysg y rhai a gyfwelwyd a'r dogfennau sy'n trafod pa gamau llunio polisi y dylid eu cydgynhyrchu, dywedodd bron bob un ohonynt y dylai ddigwydd ar bob cam. Pwysleisiwyd yn aml fod cydgynhyrchu yn arbennig o bwysig ar ddechrau'r broses, gan awgrymu bod arferion presennol yn gyfyngedig pan fyddant yn cynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol ar ôl i'r agenda polisi gael ei gosod yn unig:

Dylai'r gwaith o gydgyhyrchu ddigwydd ar y dechrau un os yw'n bosibl, dylai fod yn gam cynnar iawn yn y broses ffurfio, po hwyraf y daw, anoddach yw hi i bobl wneud unrhyw les (Llywodraeth Cymru 2).

Fodd bynnag, mae'n ymddangos bod gwahaniaeth rhwng arbenigwr a'r sawl sydd â phrofiad uniongyrchol, sy'n bwysig ei ystyried ar gyfer llunio polisiâu ar y cyd. Mae dogfennau a chyfweiliadau'n awgrymu bod rhai elfennau'n rhy 'dechnegol' i bobl sydd â phrofiad uniongyrchol, sy'n dangos diffyg consensws ynghylch a ddylid cynnwys cydgynhyrchu ar bob cam:

Os yw ymchwil yn dechnegol iawn, byddwn yn gwahodd pobl i gymryd rhan mewn ffyrdd eraill (Dogfen WG28).

Nid yw'n glir chwaith beth mae pobl yn ei olygu pan fyddan nhw'n sôn am gydgyhyrchu. Er bod rhai dogfennau'n darparu esboniadau manwl, fel dweud bod cydgyhyrchu'n seiliedig ar 5 egwyddor cyn eu rhestru (Dogfen WG23), nid oedd y rhan fwyaf o'r dogfennau yn yr astudiaeth hon yn cynnig diffiniadau mor gynhwysfawr. Roedd pobl eraill yn cydnabod eu bod dim ond yn dechrau disgrifio sut beth yw cydgyhyrchu (Dogfen WG28). Roedd rhai o'r rhai a gyfwelwyd yn ei chael hi'n anodd diffinio'r cysyniad, gan ddweud bod cydgyhyrchu yn gwneud iddyn nhw deimlo'n nerfus oherwydd bod cydgyhyrchu'n un o'r pethau hynny sydd wastad wedi teimlo'n gysyniad eithaf llithrig, braidd yn niwlog (Brocer Gwybodaeth 2). Dywedodd rhai o'r rhai a gyfwelwyd mai cydgyhyrchu go iawn yw cynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol (Llywodraeth Cymru 1). Mae'r disgrifiad hwn o gydgyhyrchu yn un sy'n ceisio rhannu pŵer fel partneriaid cyfartal (Llywodraeth Cymru 1) a chwalu agweddau 'nhw a ni' (Dogfen AUK1).

Mae diffyg diffiniad o gydgyhyrchu'n adlewyrchu'r llenyddiaeth bresennol. Fodd bynnag, mae disgrifiadau o gydgyhyrchu fel partneriaeth gyfartal sy'n chwalu ffiniau yn cyd-fynd â disgrifiadau o gydgyhyrchu fel proses ddemocrateiddiol (Juri et al. 2022). At hynny, mae'r dogfennau a'r cyfweiliadau yn cefnogi llenyddiaeth sy'n awgrymu y gall cydgyhyrchu wella canlyniadau llunio polisi (Duncan 2017; Beckett et al. 2018). Er mwyn sicrhau bod pawb sy'n cymryd rhan yn cael dealltwriaeth gyson, mae cytuno ar ddiffiniad o gydgyhyrchu yn hanfodol er mwyn osgoi dehongliadau gwahanol o gysyniadau (gweler Culwick et al. 2019). Dim ond pan fydd pobl yn defnyddio'r un iaith y gall cydgyhyrchu gwirioneddol ddemocrataidd sy'n cydbwyso pŵer ddigwydd.

Fodd bynnag, dywedodd rhai pobl ei bod yn anodd i bobl sydd â phrofiad uniongyrchol fod yn bartneriaid cyfartal go iawn. Mae'r anhawster hwn yn deillio'n rhannol o bwynt terfyn cydgyhyrchu, lle mae Gweinidogion yn gwneud y penderfyniad polisi terfynol. Nodwyd mai'r llywodraeth yw'r un sy'n gyfrifol yn y pen draw ac ni ellir cael partneriaeth gyfartal lle nad oes cyfrifoldeb cyfartal os aiff popeth o chwith (Llywodraeth Cymru 2). Mae cydgyhyrchu hefyd yn dibynnu ar bob parti'n cytuno i bartneriaeth gyfartal ac yn glynu wrthi. Fodd bynnag, nid yw'r bartneriaeth gyfartal hon bob amser yn cael ei gwireddu'n ymarferol, gan arwain at deimladau o eithrio ymysg pobl sydd â phrofiad uniongyrchol. Roedd y drafodaeth ynghylch y diffyg ymlyniad at gydraddoldeb mewn cyfranogiad fel arfer yn cyfeirio at gyfranogwyr eraill mewn cydgyhyrchu, yn hytrach na swyddogion Llywodraeth Cymru neu bobl â phrofiad uniongyrchol:

Roedd llawer yn mynegi'r farn nad agwedd ac ymrwymiad llywodraeth Cymru i bobl anabl o reidrwydd, ond agweddau, diffyg gweithredu ac ymddygiad o eithrio gan asiantaethau cyhoeddus eraill (Dogfen WG4).

Er bod cydgynhyrchu yn cael ei ystyried yn bwysig, mae llawer yn ystyried, ynghyd â thystiolaeth profiad uniongyrchol, ei fod yn gofyn am lawer o adnoddau ac yn cymryd mwy o amser na dulliau sy'n hepgor yr elfennau hyn. Pan fydd cyfranogwyr yn ystyried y gwahaniaethau rhwng y math o gydgynhyrchu y byddent yn ei wneud ar hyn o bryd a'r hyn y byddent yn ei ystyried yn gydgynhyrchu 'go iawn', nodwyd diffyg amser ynghyd â phwysau allanol i gwblhau gwaith yn brydlon fel rheswm nad ydynt weithiau'n gallu gweithio mewn ffordd gwbl gydgynhyrchiol:

Nid oes digon o amser. Nid yw'n ymarferol yn logistaidd. Unrhyw beth sy'n anoddach ei , nad yw'n hanfodol. Mae perygl na fydd yn digwydd" (Brocer Gwybodaeth 2).

Fodd bynnag, un gwrthddadl yw bod cynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn ystod camau cynharaf llunio polisi yn lleihau'r tebygolrwydd o wallau amlwg (Ar Lawr Gwlad 2) mewn polisïau sy'n deillio o beidio ag ystyried anghenion pobl anabl. Mae gwallau, a allai fod wedi cael eu datrys yn gyflym iawn (Ar Lawr Gwlad 2) os ymgynghorwyd â phobl anabl, yn awgrymu, er gwaethaf y ffaith ei bod yn ymddangos bod y dull hwn yn defnyddio llawer o adnoddau, y gall arbed amser ac arian yn y pen draw:

Os nad ydyn ni'n defnyddio'r profiad uniongyrchol hwnnw, mae'n gallu bod yn wastraff arian ac yn wastraff ar adnoddau oherwydd rydyn ni'n dylunio pethau rydyn ni'n tybio bod pobl eu heisiau, a bod ar bobl eu hangen (Ar Lawr Gwlad 1).

Er gwaethaf y rhwystrau i gydgynhyrchu a nodwyd yn y data, nid oedd yr un o'r ffynonellau'n awgrymu y gallai cydgynhyrchu arwain at y niwed i enw da fel yr awgrymwyd gan Cooke et al. (2021). Yn sicr, y rhwystrau mwyaf o ran cydgynhyrchu go iawn yw amser ac adnoddau, fel y trafodir hefyd mewn llenyddiaeth bresennol (Duncan 2017; Beresford 2019; Rose a Kalathil 2019; Richards a Scowcroft 2020). Fodd bynnag, mae'r llenyddiaeth a'r data o'r astudiaeth hon yn awgrymu y gall cydgynhyrchu wella defnyddioldeb tystiolaeth ar gyfer llunio polisïau (Heiskanen et al. 2014; Lamont a Maxwell 2023), gan arbed amser ac adnoddau o bosibl. Felly, er ei bod yn bwysig bod amser a chost yn cael eu hystyried er mwyn sicrhau bod cydgynhyrchu go iawn yn gynaliadwy, dylid hefyd ystyried yr arbedion posibl o dystiolaeth a chyfuno o ansawdd uwch a ar gyfer llunio polisïau yn y cyfrifiadau hyn.

Casgliad

Mae llunio polisïau anabledd yng Nghymru yn golygu bod angen cynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol, gan gwmpasu tystiolaeth o brofiad uniongyrchol a chydgyhyrchu. Mae'r gofyniad hwn o bosibl yn egluro pam mae rhai cyfranogwyr a dogfennau'n cyfuno'r termau hyn. Er gwaethaf arwyddocâd profiad uniongyrchol, prin yw'r cyfeiriadau at ei gynnwys yn y llenyddiaeth brocera gwybodaeth, gyda rhywfaint o sôn am gydgyhyrchu casglu gwybodaeth ond nid ynghylch llunio polisïau anabledd.

Nod y prosiect hwn yw llenwi'r bwlch hwn yn y llenyddiaeth drwy archwilio tystiolaeth o brofiad uniongyrchol a chydgyhyrchu wrth lunio polisïau anabledd yng Nghymru, fel y gwelir gan sefydliadau ar lawr gwlad, sefydliadau brocer gwybodaeth a Llywodraeth Cymru. Drwy gyfweiliadau lled-strwythuredig a dadansoddi dogfennau, buom yn ymchwilio i sut mae ffiniau y gellid eu hystyried yn wahanol, yn cael eu trafod mewn ffyrdd sy'n eu gwneud yn fân-dyllog. Gallai hyn arwain at gamddealltwriaeth os nad yw pobl yn rhannu'r un ddealltwriaeth, er eu bod yn defnyddio'r un geiriau. Gallai camddealltwriaeth o'r fath olygu bod pobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn cael eu heithrio oherwydd arferion iaith sefydliadol. Gallai ffiniau mân-dyllog hefyd olygu bod tystiolaeth uniongyrchol llewg yn cael ei dadgyfreithloni o blaid y bobl sy'n 'uwch-arbenigwyr' sydd â phrofiad uniongyrchol o sefydliadau ar lawr gwlad.

Roeddem hefyd wedi edrych ar ba dystiolaeth sy'n cael ei hystyried yn bwysig, a sut mae tystiolaeth o brofiad uniongyrchol yn cael gwahanol raddau o ddilysrwydd o'i gymharu â thystiolaeth draddodiadol. Datgelodd y dadansoddiad hwn anghydbwysedd pŵer wrth gynhyrchu a chyfuno gwybodaeth, yn enwedig o ran pwy sy'n penderfynu beth sy'n cael ei gynnwys fel tystiolaeth a phwy sy'n cael ei eithrio o dystiolaeth profiad uniongyrchol, fel pobl o leiafrifoedd ethnig a phobl ag anabledd dysgu.

Yn olaf, buom yn edrych ar gydgyhyrchu ac integreiddio tystiolaeth. Roedd cyfranogwyr yn aml yn ei chael yn anodd mynegi integreiddio ond roeddent yn aml yn ei ystyried yn ddull ar gyfer triogli data neu'n debyg i ymchwil dulliau cymysg. Roedd y trafodaethau'n tanlinellu pwysigrwydd defnyddio ffynonellau tystiolaeth lluosog ar gyfer llunio polisïau. Roedd y rhai a gyfwelwyd a'r dogfennau hefyd yn trafod sut y gellid cyflawni'r gwaith hwn yn gydgyhyrchiol, gan bwysleisio cydgyhyrchu ar bob cam o'r broses llunio polisi. Er eu bod yn defnyddio llawer o adnoddau, dadleuodd y cyfranogwyr y gallai cydgyhyrchu arbed amser ac arian yn y pen draw yn y tymor hir.

Argymhellion yr awdur

Cynigir sawl argymhelliad ar gyfer llunwyr polisïau a broceriaid gwybodaeth:

- Er mwyn sicrhau bod pob parti'n siarad yr un iaith, mae'n hanfodol diffinio a chytuno ar ddiffiniadau ar gyfer cysyniadau allweddol ar ddechrau unrhyw brosiectau. Mae cyflawni'r eglurder hwn yn bwysig er mwyn gwneud arferion gwaith a rolau pobl yn dryloyw, gan liniaru unrhyw ddryswch ynghylch ystyron cydgynhyrchu a thystiolaeth profiad uniongyrchol. Bydd y dull hwn yn galluogi Llywodraeth Cymru i gyflawni ei huchelgais o gynnwys tystiolaeth profiad uniongyrchol wrth lunio polisiau, gan osgoi trin tystiolaeth ansoddol yn anfwriadol gan froceriaid gwybodaeth fel llais profiad uniongyrchol.
- Er bod cynnwys gweithwyr proffesiynol sydd â phrofiad uniongyrchol yn bwysig, mae darparu lle i bobl leyg sydd â phrofiad uniongyrchol yn hwyluso newid o gynrychiolaeth i ddinasyddiaeth weithredol. Er mwyn mynd i'r afael ag unrhyw bryderon ynghylch y ddealltwriaeth o brosesau llunio polisi, gellir cynnig hyfforddiant i aelodau lleyg sydd ei angen (Foster - Ar waith).
- Dylid ystyried tystiolaeth uniongyrchol yn rhan hanfodol o lunio polisiau cadarn ochr yn ochr â mathau eraill o dystiolaeth. Mae ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gynnwys tystiolaeth profiad uniongyrchol yn awgrymu bod yn rhaid rhoi'r un dilysrwydd iddi â ffurflenni tystiolaeth mwy traddodiadol. Mae hyn hefyd yn golygu cydnabod bod gan dystiolaeth profiad uniongyrchol, fel pob ffurflen dystiolaeth, ei chyfyngiadau a'i manteision.
- Er mwyn meithrin ymddiriedaeth â phobl sydd â phrofiad uniongyrchol, dylai llunwyr polisiau a broceriaid gwybodaeth gynnal tryloywder o ran dosbarthu pŵer. Mae hyn yn arbennig o bwysig wrth ystyried pwy sydd â'r pŵer i dderbyn neu wrthod tystiolaeth.
- Rhaid gwneud ymdrechion i sicrhau nad yw grwpiau ymylol pellach yn cael eu heithrio rhag darparu tystiolaeth profiad uniongyrchol na chymryd rhan mewn cydgynhyrchu. Un maes ffocws allweddol ddylai fod i osgoi cynnwys pobl sydd â phrofiad uniongyrchol yn symbolaidd mewn prosesau casglu tystiolaeth a llunio polisi.
- Dylid cyfuno tystiolaeth a llunio polisiau mewn modd cydgynhyrchiol. Dylid cynnwys unrhyw amser ac adnoddau ychwanegol sydd eu hangen yng nghyllidebau'r prosiect ar y dechrau. Dylid pwysu a mesur manteision cydgynhyrchu o ran llunio polisi cywir gyda'r effaith a ddymunir yn erbyn yr adnoddau amser a chost hyn.

Cyfyngiadau

Mae sawl cyfyngiad i'r astudiaeth hon y dylid eu cydnabod. Yn bwysicaf oll, o ystyried pwnc yr adroddiad, mae'n bwysig nodi na chynhyrchwyd y prosiect hwn yn gydgynhyrchiol. Er bod yr awdur yn ystyried ei hun yn anabl ac yn gyfarwyddwr anweithredol ar sefydliad llawr gwlad, nid yw hyn yn disodli cymryd rhan mewn profiadau uniongyrchol lleyg. Roedd yr hepgoriad hwn oherwydd amserlen fer y prosiect o dri mis, a oedd hefyd yn cyfyngu ar nifer y cyfweiliadau a gynhaliwyd, sef cyfyngiad pellach ar yr astudiaeth. Ar ben hynny, roedd

cwmpas y prosiect wedi'i gyfyngu i lunio polisiau anabledd yng Nghymru, a allai gyfyngu ar berthnasedd y canfyddiadau i feysydd polisi ac awdurdodaethau eraill.

Cyfeiriadau

Alnabilsy, R. A Levin, L. 2023. **“If not today, then tomorrow”**: Culture, socio-politics, and public involvement in city policymaking for the Palestinian minority in Israel. *Cities* 137. doi: [10.1016/j.cities.2023.104273](https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104273).

Beckett, K., Farr, M., Kothari, A., Wye, L. A le May, A. 2018. **Embracing complexity and uncertainty to create impact: exploring the processes and transformative potential of co-produced research through development of a social impact model.** *Health Research Policy and Systems* 16(1), p. 118. doi: [10.1186/s12961-018-0375-0](https://doi.org/10.1186/s12961-018-0375-0).

Beresford, P. 2019. **Public Participation in Health and Social Care: Exploring the Co-production of Knowledge.** *Frontiers in Sociology* 3, p. 41. doi: [10.3389/fsoc.2018.00041](https://doi.org/10.3389/fsoc.2018.00041).

Bertilsdotter Rosqvist, H. 2019. **Doing things together: Exploring meanings of different forms of sociality among autistic people in an autistic work space.** *Alter* 13(3), pp. 168–178. doi: [10.1016/j.alter.2019.03.003](https://doi.org/10.1016/j.alter.2019.03.003).

Best, A. A Holmes, B. 2010. **Systems thinking, knowledge and action: towards better models and methods.** *Evidence & Policy* 6(2), tudalennau 145–159. doi: [10.1332/174426410X502284](https://doi.org/10.1332/174426410X502284).

Boivin, A., Lehoux, P., Burgers, J. a Grol, R. 2014. **What are the key ingredients for effective public involvement in health care improvement and policy decisions? A randomized trial process evaluation.** *Milbank Quarterly* 92(2), tudalennau 319–350. doi: [10.1111/1468-0009.12060](https://doi.org/10.1111/1468-0009.12060).

Bornbaum, C.C., Kornas, K., Peirson, L. A Rosella, L.C. 2015. **Exploring the function and effectiveness of knowledge brokers as facilitators of knowledge translation in health-related settings: a systematic review and thematic analysis.** *Implementation Science* 10(1), t. 162. doi: [10.1186/s13012-015-0351-9](https://doi.org/10.1186/s13012-015-0351-9).

Braun, V. A Clarke, V. 2022. **Thematic Analysis: A Practical Guide.** London: SAGE Publications Ltd.

Bryman, A. 2016. **Social research methods**. Pumed Argraffiad. Rhydychen; Efrog Newydd: Gwasg Prifysgol Rhydychen

Conklin, A., Morris, Z. A Nolte, E. 2015. **What is the evidence base for public involvement in health-care policy?: Results of a systematic scoping review**. *Health Expectations* 18(2), tudalennau 153–165. doi: [10.1111/hex.12038](https://doi.org/10.1111/hex.12038).

Cooke, S.J., Jeanson, A.L., Bishop, I., Bryan, B.A., Chen, C., Cvitanovic, C., Fen, Y., Forester, J., Fürst, C., Hu, J., La Rosa, D., Meurk, C., Nguyen, V.M., Paolisso, M., Qi, Y., Chun, F.K.S., Szetey, K., Wang, X., Wang, Y., Archibald, C.L., Young, N. 2021. **On the theory-practice gap in the environmental realm: perspectives from and for diverse environmental professionals**. *Socio-Ecological Practice Research* 3(3), tudalennau 243–255. doi: [10.1007/s42532-021-00089-0](https://doi.org/10.1007/s42532-021-00089-0).

Crane, J. 2018. **Why the history of public consultation matters for contemporary health policy**. *Endeavour* 42(1), tudalennau 9–16. doi: [10.1016/j.endeavour.2018.01.001](https://doi.org/10.1016/j.endeavour.2018.01.001).

Culwick, C., Washbourne, C.-L., Anderson, P.M.L., Cartwright, A., Patel, Z. A Smit, W. 2019. **CityLab reflections and evolutions: nurturing knowledge and learning for urban sustainability through co-production experimentation**. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 39, tudalennau 9–16. doi: [10.1016/j.cosust.2019.05.008](https://doi.org/10.1016/j.cosust.2019.05.008).

Duncan, R. 2017. **Rescaling Knowledge and Governance and Enrolling the Future in New Zealand: A Co-Production Analysis of Canterbury's Water Management Reforms to Regulate Diffuse Pollution**. *Society and Natural Resources* 30(4), tudalennau 436–452. doi: [10.1080/08941920.2016.1265187](https://doi.org/10.1080/08941920.2016.1265187).

Edwards, K.T. 2014. **Methods of legitimation: How ethics committees decide which reasons count in public policy decision-making**. *Social Science and Medicine* 113, tudalennau 34–41. doi: [10.1016/j.socscimed.2014.04.043](https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.04.043).

Entradas, M. 2016. **What is the public's role in 'space' policymaking? Images of the public by practitioners of 'space' communication in the United Kingdom**. *Public Understanding of Science* 25(5), tudalennau 603–611. doi: [10.1177/0963662515579838](https://doi.org/10.1177/0963662515579838).

Exley, S. 2021. **Open policy making in the UK - To whom might policy formulation be 'opening up'?** *Journal of Social Policy* 50(3), tudalennau 451–469. doi: [10.1017/S0047279420000215](https://doi.org/10.1017/S0047279420000215).

Foster, D. 2021. **Locked out: liberating disabled people's lives and rights in Wales beyond COVID-19.** Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael yn: <https://www.gov.wales/sites/default/files/pdf-versions/2023/6/3/1687949221/locked-out-liberating-disabled-peoples-lives-and-rights-wales-beyond-covid-19.pdf> [Cyrchwyd: 18 Medi 2023. Saesneg yn unig.]

Foster, D - Ar waith. **Co-production with disabled people during the pandemic: the creation of a new political discourse that acknowledges the role of human rights in policymaking in Wales?** *Scandinavian Journal of Disability Research*.

Frey, I. 2020. **Anorexia's failed little sisters: reflections on researching bulimia as a former bulimic.** *Social Theory & Health* 18(2), tudalennau 138–151. doi: [10.1057/s41285-019-00100-5](https://doi.org/10.1057/s41285-019-00100-5).

Fricke, M. 2007. **Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing.** Rhydychen: Gwasg Prifysgol Rhydychen.

Gough, D. 2020. **Sefydliadau Broceriaeth Gwybodaeth.** SAGE Publications Ltd. Ar gael yn: <https://methods.sagepub.com/foundations/knowledge-brokerage-organisations> [Cyrchwyd: 18 Medi 2023.]

Goulart, P. a Falanga, R. 2022. **Co-production and Voice in Policymaking: Participatory Processes in the European Periphery.** *The European Journal of Development Research* 34(4), tudalennau 1735–1744. doi: [10.1057/s41287-022-00551-z](https://doi.org/10.1057/s41287-022-00551-z).

GOV.UK 2023. **Check if you can become a British citizen.** Ar gael yn: <https://www.gov.uk/british-citizenship> [Cyrchwyd: 8 Rhagfyr 2023.]

Greenhalgh, T. A Wieringa, S. 2011. **Is it time to drop the 'knowledge translation' metaphor? A critical literature review.** *Journal of the Royal Society of Medicine* 104(12), tudalennau 501–509. doi: [10.1258/jrsm.2011.110285](https://doi.org/10.1258/jrsm.2011.110285).

Heath, C. a Mormina, M. 2022. **Moving from Collaboration to Co-production in International Research.** *The European Journal of Development Research* 34(4), tudalennau. 1704–1715. doi: [10.1057/s41287-022-00552-y](https://doi.org/10.1057/s41287-022-00552-y).

Heiskanen, E., Mont, O. a Power, K. 2014. **A Map Is Not a Territory-Making Research More Helpful for Sustainable Consumption Policy.** *Journal of Consumer Policy* 37(1), tudalennau 27–44. doi: [10.1007/s10603-013-9247-8](https://doi.org/10.1007/s10603-013-9247-8).

Henderson, S. a Kendall, E. 2011. **‘Community navigators’: Making a difference by promoting health in culturally and linguistically diverse (CALD) communities in Logan, Queensland.** *Australian Journal of Primary Health* 17(4), tudalennau 347–354. doi: [10.1071/PY11053](https://doi.org/10.1071/PY11053).

den Houting, J., Higgins, J., Isaacs, K., Mahony, J. a Pellicano, E. 2021. **‘I’m not just a guinea pig’: Academic and community perceptions of participatory autism research.** *Autism* 25(1), tudalennau 148–163. doi: [10.1177/1362361320951696](https://doi.org/10.1177/1362361320951696).

Hunt, P. ed. 1966. ***Stigma: The Experience of Disability***. Llundain: Geoffrey Chapman Ltd.

Isett, K.R. a Hicks, D. 2020. **Pathways From Research Into Public Decision Making: Intermediaries as the Third Community.** *Perspectives on Public Management and Governance* 3(1), tudalennau 45–58. doi: [10.1093/ppmgov/gvz020](https://doi.org/10.1093/ppmgov/gvz020).

Juri, S., Baraibar, M., Clark, L.B., Cheguhem, M., Jobbagy, E., Marcone, J., Mazzeo, N., Meerhoff, M., Trimble, M., Zurbriggen, C., Deutsch, L. 2022. **Food systems transformations in South America: Insights from a transdisciplinary process rooted in Uruguay.** *Frontiers in Sustainable Food Systems* 6. doi: [10.3389/fsufs.2022.887034](https://doi.org/10.3389/fsufs.2022.887034).

Kislov, R., Wilson, P. a Boaden, R. 2017. **The ‘dark side’ of knowledge brokering.** *Journal of Health Services Research & Policy* 22(2), tudalennau 107–112. doi: [10.1177/1355819616653981](https://doi.org/10.1177/1355819616653981).

Laird, Y., Manner, J., Baldwin, L., Hunter, R., McAteer, J., Rodgers, S., Williamson, C., Jepson, R. 2020. **Stakeholders’ experiences of the public health research process: Time to change the system?** *Health Research Policy and Systems* 18(1). doi: [10.1186/s12961-020-00599-5](https://doi.org/10.1186/s12961-020-00599-5).

Lamont, T. a Maxwell, E. 2023. **From dissemination to engagement: learning over time from a national research intermediary centre (Four Fs).** *Evidence & Policy* 19(1), tudalennau 135–148. doi: [10.1332/174426421X16323393555059](https://doi.org/10.1332/174426421X16323393555059).

MacKillop, E., Connell, A., Downe, J. a Durrant, H. 2023. **Making sense of knowledge-brokering organisations: boundary organisations or policy entrepreneurs?** *Science and Public Policy*, p. scad029. doi: [10.1093/scipol/scad029](https://doi.org/10.1093/scipol/scad029).

Mackillop, E. a Downe, J. 2023. **Knowledge brokering organisations: a new way of governing evidence.** *Evidence & Policy* 19(1), tudalennau 22–41. doi: [10.1332/174426421X16445093010411](https://doi.org/10.1332/174426421X16445093010411).

Mackillop, E., Quarmby, S. a Downe, J. 2020. **Does knowledge brokering facilitate evidence-based policy? A review of existing knowledge and an agenda for future research.** *Policy & Politics* 48(2), tudalennau 335–353. doi: [10.1332/030557319X15740848311069](https://doi.org/10.1332/030557319X15740848311069).

Metz, A., Boaz, A. a Robert, G. 2019. **Co-creative approaches to knowledge production: what next for bridging the research to practice gap?** *Evidence & Policy* 15(3), tudalennau 331–337. doi: [10.1332/174426419X15623193264226](https://doi.org/10.1332/174426419X15623193264226).

Neal, J.W., Posner, S. a Brutzman, B. 2023. **Understanding brokers, intermediaries, and boundary spanners: a multi-sectoral review of strategies, skills, and outcomes.** *Evidence & Policy* 19(1), tudalennau 95–115. doi: [10.1332/174426421X16328416007542](https://doi.org/10.1332/174426421X16328416007542).

Oliver, K. a Pearce, W. 2017. **Three lessons from evidence-based medicine and policy: increase transparency, balance inputs and understand power.** *Palgrave Communications* 3(1), tt. 1–7. doi: [10.1057/s41599-017-0045-9](https://doi.org/10.1057/s41599-017-0045-9).

O’Shea, A., Boaz, A.L. a Chambers, M. 2019. **A Hierarchy of Power: The Place of Patient and Public Involvement in Healthcare Service Development.** *Frontiers in Sociology* 4, t 38. doi: [10.3389/fsoc.2019.00038](https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00038).

Reyers, B., Nel, J.L., O’Farrell, P.J., Sitas, N. a Nel, D.C. 2015. **Navigating complexity through knowledge coproduction: Mainstreaming ecosystem services into disaster risk reduction.** *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 112(24), tudalennau 7362–7368. doi: [10.1073/pnas.1414374112](https://doi.org/10.1073/pnas.1414374112).

Richards, T. a Scowcroft, H. 2020. **Patient and public involvement in covid-19 policy making.** *The BMJ* 370. doi: [10.1136/bmj.m2575](https://doi.org/10.1136/bmj.m2575).

Rose, D. a Kalathil, J. 2019. **Power, Privilege and Knowledge: the Untenable Promise of Co-production in Mental “Health”.** *Frontiers in Sociology* 4, t 57. doi: [10.3389/fsoc.2019.00057](https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00057).

Sanders, A. 2023. **Inequality within equalities: an institutionalist examination of equalities interest groups engagement in a third sector-government partnership.** In: Cefalo, R., Rose, M., a Jolly, A. eds. *Social Policy Review 35: Analysis and Debate in Social Policy, 2023*. Social Policy Review. Bryste: Policy Press, tudalennau 168–189. Ar gael yn: <https://bristoluniversitypressdigital.com/display/book/9781447369219/ch012.xml>

Sesan, T. a Siyanbola, W. 2021. **“These are the realities”:** insights from **facilitating researcher-policymaker engagement in Nigeria’s household energy sector.** *Humanities and Social Sciences Communications* 8(1). doi: [10.1057/s41599-021-00754-5](https://doi.org/10.1057/s41599-021-00754-5).

Smith-Merry, J. 2020. **Evidence-based policy, knowledge from experience and validity.** *Evidence & Policy* 16(2), tudalennau 305–316. doi: [10.1332/174426419X15700265131524](https://doi.org/10.1332/174426419X15700265131524).

Steel, A., Ward, V., Leach, M. a Lloyd, I. 2023. **Naturopaths’ behaviours, attitudes and perceptions towards the use of knowledge and information sources.** *Evidence & Policy* 1(aop), tudalennau 1–21. doi: [10.1332/174426421X16843219978173](https://doi.org/10.1332/174426421X16843219978173).

Surridge, B. a Harris, B. 2007. **Science-driven integrated river basin management: A mirage?** *Interdisciplinary Science Reviews* 32(3), tudalennau 298–312. doi: [10.1179/030801807X211711](https://doi.org/10.1179/030801807X211711).

Vázquez, E., Kim, M. a Santaella, M.E. 2023. **Lived experience experts: a name created by us for us.** *Expert Review of Hematology* 16(sup1), tudalennau 7–11. doi: [10.1080/17474086.2023.2178410](https://doi.org/10.1080/17474086.2023.2178410).

Ward, V., House, A. a Hamer, S. 2009. **Knowledge brokering: the missing link in the evidence to action chain?** *Evidence & Policy* 5(3), tudalennau 267–279. doi: [10.1332/174426409X463811](https://doi.org/10.1332/174426409X463811).

Llywodraeth Cymru. 2021a. **Cod Ymarfer ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth.** Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael yn: https://www.llyw.cymru/cod-ymarfer-ar-gyflenwi-gwasanaethau-awtistiaeth-0?_ga=2.236607682.253183281.1706880864-

1873485240.1705411015&_gl=1*1n0qytw*_ga*MTg3MzQ4NTI0MC4xNzA1NDExMDE1*_ga_L1471V4N02*MTcwNjg4NTc4NS43LjAuMTcwNjg4NTc4NS4wLjAuMA...

Llywodraeth Cymru. 2021b. **Strategaeth ar gyfer Gofalwyr Di-dâl**. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, t. 20. Ar gael yn: https://www.llyw.cymru/strategaeth-ar-gyfer-gofalwyr-di-dal-html?_ga=2.2194931.253183281.1706880864-1873485240.1705411015&_gl=1*b0es2w*_ga*MTg3MzQ4NTI0MC4xNzA1NDExMDE1*_ga_L1471V4N02*MTcwNjg4NTc4NS43LjEuMTcwNjg4NTg3MC4wLjAuMA.. [Cyrchwyd: 14 Ebrill 2022].

Wibeck, V., Eliasson, K. a Neset, T.-S. 2022. **Co-creation research for transformative times: Facilitating foresight capacity in view of global sustainability challenges**. *Environmental Science and Policy* 128, tudalennau 290–298. doi: [10.1016/j.envsci.2021.11.023](https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.11.023).

Atodiad

Atodiad 1 - Priodweddau'r ddogfen

Cod Dogfen	Dyddiad	Math o sefydliad	Awdur allanol	Math o Ddogfen
AUK1	2023	GRO	Na	Gwefan
AUK2	2023	GRO	Na	Gwefan
DW1	2020	GRO	Na	Maniffesto
DW2	2020	GRO	Na	Gwefan
DW3	2023	GRO	le - academaidd	Blog
WG10	2023	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG11	2023	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG13	2017	Llywodraeth Cymru	Na	Adroddiad ymchwil
WG19	2022	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG2	2013	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG20	2013	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG21	2014	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad
WG22	2018	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni

WG23	2019	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni
WG24	2019	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni
WG27	2021	Llywodraeth Cymru	Na	Ymateb y Llywodraeth
WG28	2022	Llywodraeth Cymru	Na	Polisi a Strategaeth
WG29	2022	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni
WG30	2022	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni
WG32	2023	Llywodraeth Cymru	Na	Cynllun Gweithredu neu Gyflawni
WG33	2023	Llywodraeth Cymru	Na	Adroddiad adborth rhanddeiliaid
WG4	2021	Llywodraeth Cymru	le - mwy nag un math o sefydliad	Adroddiad ymchwil
WG9	2022	Llywodraeth Cymru	Na	Datganiad

Manylion yr Awduron

Mae **Kathryn Williams** yn intern PhD yng Nghanolfan Polisi Cyhoeddus Cymru (WCPP), ac mae'n fyfyrwr PhD a ariennir gan ESRC yn Ysgol y Gwyddorau Cymdeithasol ym Mhrifysgol Caerdydd.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Hannah Durrant

Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

+44 (0) 29 2087 5345

info@wcpp.org.uk

OGL Mae'r adroddiad hwn wedi'i drwyddedu o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored